

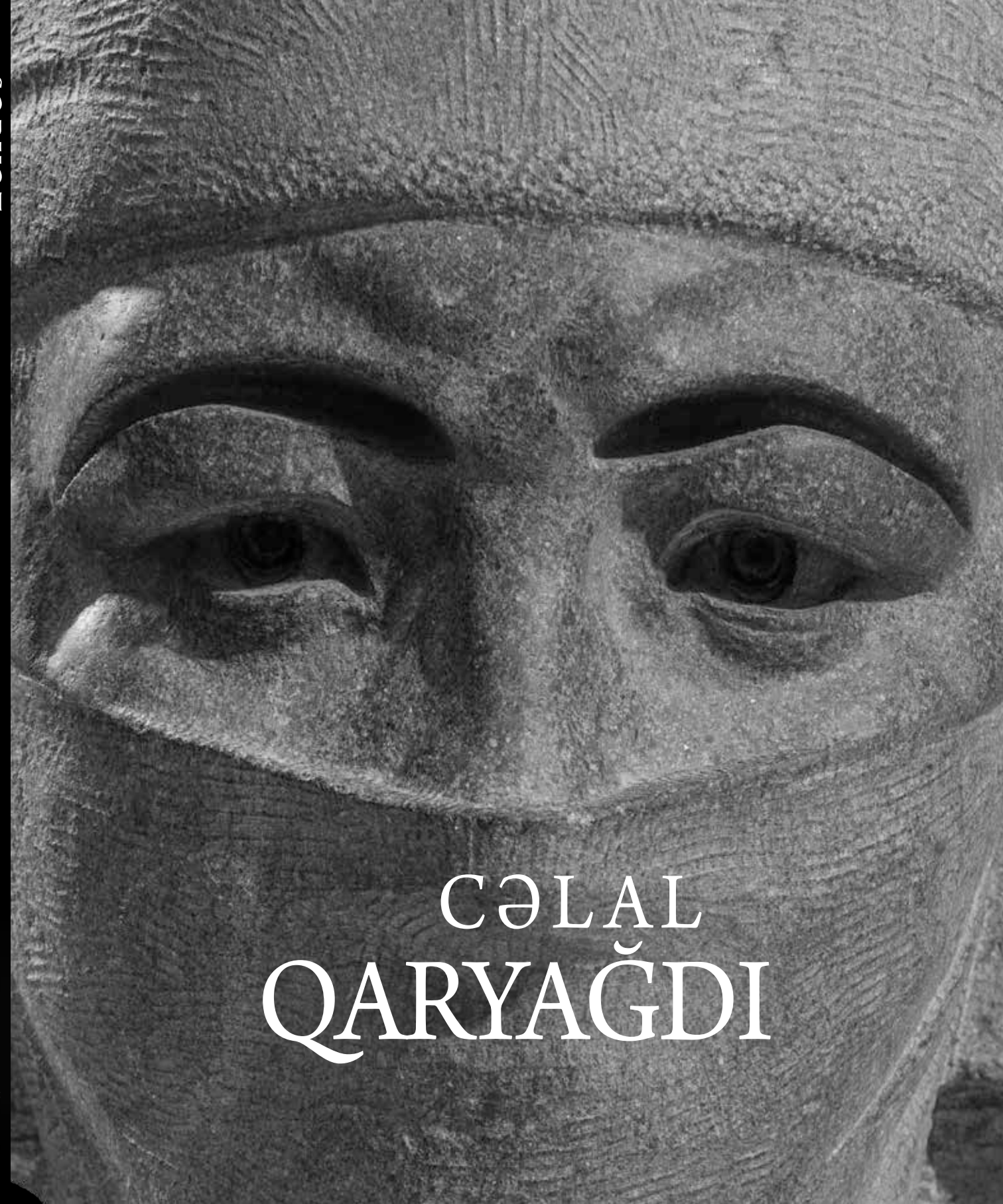
JALAL
GARYAGHDI

SERVAT

heykəltəraşlıq qrafika

CƏLAL QARYAĞDI

CƏLAL
QARYAĞDI

CƏLAL
QARYAĞDI

CƏLAL
QARYAĞDI

CƏLAL QARYAĞDI

1914 - 2001

heykəltəraşlıq grafika

SƏRVƏT

Bakı, 2013

Layihənin rəhbəri **Çingiz Fərzəliyev**

Layihənin əlaqələndiricisi
Mətnin müəllifi

Toğrul Əfəndiyev
Telman İbrahimov

Head of Project
Project Coordinator
Author of the Text

Chingiz Farzaliyev
Toğrul Afandiyev
Telman Ibrahimov

Azərbaycan təsviri sənət ustalarına həsr olunmuş **“Sərvət”** albomlar silsiləsinin hazırlanmasında Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin əməkdaşları yaxından iştirak etmişlər.
Silsilədə Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin,
Müasir İncəsənət Muzeyinin,
Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin,
Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasının,
Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin,
Cəfər Cəbbarlı adına Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyinin fondlarında saxlanılan əsərlərdən və arxiv materiallarından istifadə olunmuşdur.
Silsilədə həmçinin özəl qalereyalarda və şəxsi kolleksiyalarda qorunub saxlanılan sənət əsərləri də təqdim edilmişdir

Staff of the Azerbaijan National Museum of Art participated in the preparation of the **“Servet”** series of albums dedicated to the masters of Azerbaijani art.

This album series features works of art and archive materials in the following museums:

The Azerbaijan National Museum of Art,
The Museum of Modern Art,
The Nizami Ganjavi Azerbaijan National Museum of Literature,
The Azerbaijan State Art Gallery,
The Azerbaijan State Museum of Musical Culture,
The Jafar Jabbarli Azerbaijan State Museum of Theatre
and private galleries and collections

ISBN 978-9952-34-973-3

ISBN 978-9952-34-975-7

Fotolar
Arxiv araşdırmaları
Dizayn və kompüter yığımı
İngilis dilinə tərcümə

Ələkbər Ağasiyev
Nailə Rəhimova
Könül Bayramzadə
İan Peart, Səadət İbrahimova, Əminə Məlikova

Photography
Archive Research
Design and Computer Setup
Translation into English

Alakbar Aghasiyev
Naila Rahimova
Konul Bayramzade
Ian Peart, Saadat Ibrahimova, Amina Melikova

© “Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evi, 2013
© “Sharq-Qarb” (“East-West”) Publishing House, 2013

“Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evinin mətbəəsində çap olunmuşdur
Azərbaycan, AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17
Tel.: (+99412) 374 83 43

Printed at “Sharq-Qarb” Publishing House
Address: 17, Ashiq Alasgar Str., Baku, AZ1123, Azerbaijan
Tel.: (+99412) 374 83 43

www.eastwest.az

www.fb.com/eastwest.az

Mündəricat Contents

6

Cəlal Qaryağdı
Həyat və yaradıcılıq

Jalal Garyaghdi
Life and Creative Work

98

Qısa tərcümeyi-hal
Short Biography

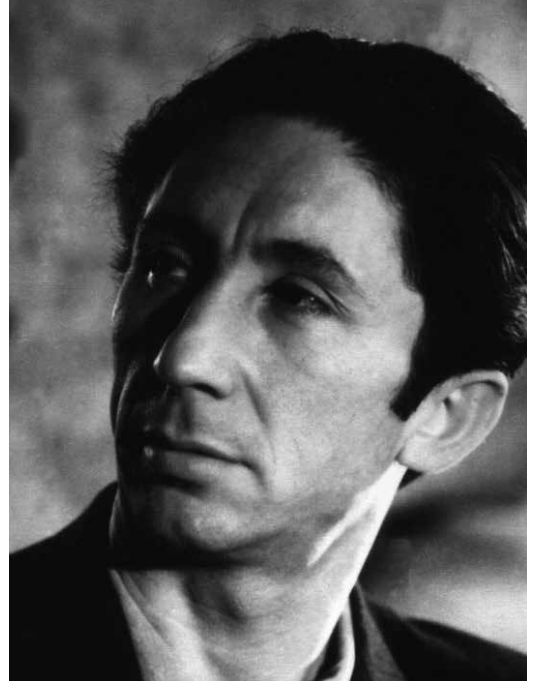

“Fərhad” Barelief
Gips, 1945

“Farkhad” Bas-relief
Gypsum, 1945

CƏLAL QARYAĞDI

Azərbaycan Respublikasının xalq rəssamı, heykəltəraş Cəlal Məhərrəm oğlu Qaryağdı XX əsr Azərbaycan incəsənətinin ən görkəmli və tanınmış simalarından biridir. Müasir Azərbaycan heykəltəraşlığının təməlini qoyan sənətkarlardan biri olan Cəlal Qaryağdının monumental və dəzgah əsərləri müasir plastika sənətimizin bir çox inkişaf istiqamətlərini və bədii xüsusiyyətlərini müəyyən etmiş, heykəltəraşlığımızın gələcək inkişafına əsaslı təsir göstərmişdir.

Heykəltəraşın Azərbaycanın şəhərlərinin küçə, meydan və xiyabanlarını bəzəyən monumental işləri Vətənin müasir həyatını, onun tarixi keçmişini və mədəni köklərini əks etdirir. Onun ucaldığı abidələr Azərbaycanın mədəniyyət və dövlət xadimlərinin, qəhrəmanlarının heykəl obrazlarını müasir və gələcək nəsillər üçün inandırıcı şəkildə çatdırır. Heykəltəraşın yaratdığı simalar hər bir azərbaycanlının yaddaşında məhz Cəlal Qaryağdının təsvir etdiyi obrazlar kimi həkk olunaraq tarixi şəxsiyyətlərin daima tanınmasını və sevilməsini şərtləndirmişdir.

Monumental heykəllərlə bərabər Cəlal Qaryağdı bədii irsinin mühüm hissəsini muzeyləri, sərgi salonlarını bəzəyən dəzgah heykəlləri təşkil edir. Dəzgah heykəltəraşlığının müxtəlif janrlarında yaradılmış və sənətsevərlərin rəğbətini qazanmış heykəl və bəryeqlər sənətkarın fitri istedadı malik olmasını və yüksək peşəkarlıq səviyyəsinə yiyələnməsini sübut edir.

Heykəltəraşın özünəməxsus yaradıcılıq xüsusiyyətləri sırasında sənətkarın çılğın yapma temperamentini, onun yaratdığı plastik formalarda isə monumental səslənən lakonizmi, bəzən kəskin dinamikliyi və incə plastik çalar keçidlərinin vahid heykəltəraşlıq formasında birləşməsini qeyd etmək lazımdır. Cəlal Qaryağdının yaratdığı obrazlar plastik formaların səlis işlənməsi, həcmərin mütənasibliyi, kompozisiyanın aydınlığı və sadəliyi ilə seçilir. Onun yaratdığı insan obrazları güclü daxili xasiyyətə, bəzən isə incə emosionallığa və zəngin mənəvi aləmə malik obrazlar kimi təcəssüm olunmuşdur.

Cəlal Qaryağdının müasir Azərbaycan incəsənəti tarixində tutduğu yer və bədii xəzinəyə verdiyi töhfələr xalq tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Rəssam Azərbaycan Respublikasının əməkdar incəsənət xadimi, xalq rəssamı fəxri adlarına layiq görülmüş və müasir təsviri incəsənətimizin korifeyi kimi incəsənət tariximizdə və xalqın yaddaşında əbədi qalmışdır.

Cəlal Məhərrəm oğlu Qaryağdı Azərbaycanın qədim musiqi paytaxtı sayılan Şuşa şəhərində 1914-cü ildə tacir ailəsində dünyaya gəlmişdir. İncəsənətə, yaradıcılığa önəm və dəyərin verildiyi mühitdə böyüyən balaca Cəlalın hələ uşaqlıq illərindən təsviri sənətə olan marağı və fitri istedadı məktəb müəllimlərinin diqqətini cəlb etmişdir. Öz rəsmləri ilə uşaq rəsm müsabiqələrində və sərgilərdə iştirak edən gənc rəssam dəfələrlə müxtəlif mükafatlarla təltif olunmuş, 1928-ci ildə yerli komsomol təşkilatının dəstəyi ilə peşəkar rəssamlıq təhsili almaq üçün Bakıya göndərilmişdir.

Azərbaycan İncəsənət Texnikumuna rəngkarlıq ixtisası üzrə qəbul olunan Cəlal Qaryağdı rəngkarlıqla bərabər heykəltəraşlığa da daima meyl göstərirdi. Günlərini heykəltəraşlıq emalatxanasında keçirən gənc rəssam yaratdığı heykəl kompozisiyalarında insan fiqurunu, onun anatomiyasını, hərəkət xüsusiyyətlərini yüksək bacarıq və realizmlə əks etdirilməsinə nail olurdu. Bu səbəbdən Cəlala təhsilini bitirdiyi texnikumda rəsm fənnini tədris etmək təklif olunur.

Pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı, rəssam həmin illərdə Bakıda nəşr olunan bir sıra jurnallar üçün beynəlxalq sosial-siyasi həyatın aktual hadisələrini əks etdirən rəsmlər çəkirdi. Bu rəsmlər onun təsvir etdiyi obrazlarda ən səciyyəvi portret cizgilərini, hərəkətləri və jestləri seçərək ümumi obrazın yaradılmasında mühüm vasitəyə çevirə bilmək bacarığını nümayiş etdirirdi.

Lakin peşəkar heykəltəraş olmaq arzusu gənc Cəlalı təhsilini yeni

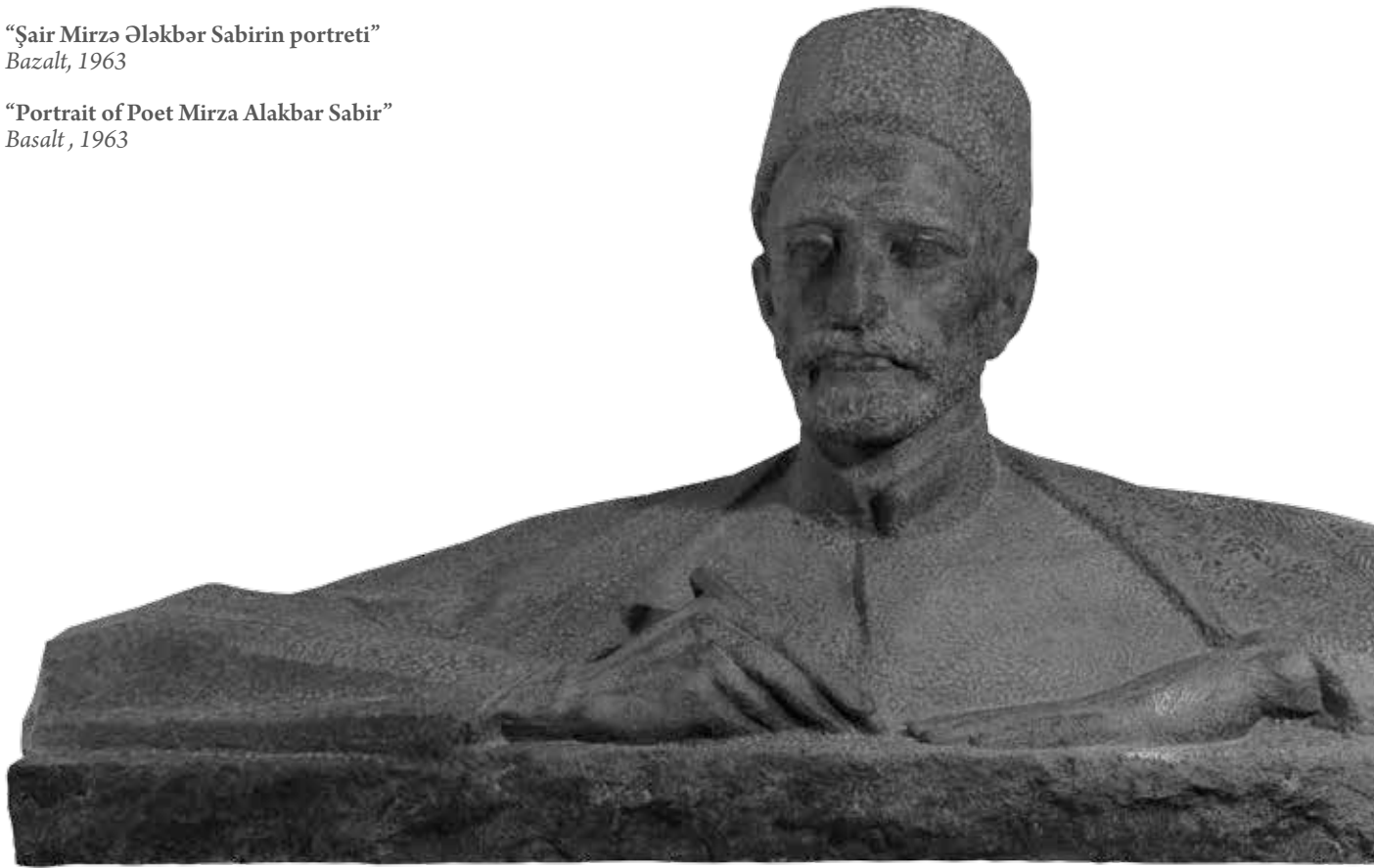

“Şair Molla Pənah Vəqif” Barelyef
Gips, 1938-1939

“Poet Molla Panah Vagif” Bas-relief
Gypsum, 1938-1939

“Şair Mirzə Ələkbər Sabirin portreti”
Bazalt, 1963

“Portrait of Poet Mirza Alakbar Sabir”
Basalt, 1963

istiqamətdə davam etdirməyə vadar edir və o, ali təhsil almaq məqsədi ilə Gürcüstan Rəssamlıq Akademiyasına yollanır. 1934-cü ildə həmin Akademiyaya daxil olan Cəlal məşhur portretçi-heykəltəraş Yakob Nikoladzenin emalatxanasında heykəltəraşlıq sənətinin sirlərinə yiyələnməyə başlayır. Nikoladzenin təlim sistemi naturanın ətraflı və diqqətlə öyrənilməsini nəzərdə tuturdu. Məhz bu təlimin nəticəsi olaraq gənc Cəlal Qaryağdı canlı naturanı rəssam baxışı ilə müşahidə etmək, onun plastik xüsusiyyətlərini dəqiqliklə əks etdirmək qabiliyyətini yüksək peşəkarlıqla mənimsəyir. İllərin keçməsinə baxmayaraq, Cəlal Qaryağdı öz sənətinə müəlliminin böyük təsir göstərdiyini dəfələrlə etiraf etmişdir.

Təhsilinin sonunda, yəni 1937-ci ildə böyük rus şairi A.S. Puşkinin yubiley tədbirləri çərçivəsində keçirilən sərgidə Cəlal Qaryağdı özünün ilk yaradıcılıq əsərini – A.S. Puşkinin barelyefini nümayiş etdirir. Şairin həmdövr portretlərinə əsasən yaradılmış barelyefdə lirik əhval-ruhiyyə və incə plastik keçidlər gənc heykəltəraşın formalaşmaqda olan yaradıcılıq dəst-xəttini açıq-

“Köhnə neft mədəninə”
Gips, 1945

“At the Old Oil Fields”
Gypsum, 1945

aşkar nümayiş etdirirdi.

1937-ci ildə Gürcüstan Rəssamlıq Akademiyasını bitirən Cəlal Qaryağdı Azərbaycana artıq peşəkar heykəltəraş kimi qayıdır və respublikanın bədii həyatında fəal iştirak etməyə başlayır.

Yaradıcılığının bu erkən mərhələsində heykəltəraşlığın barelyef növünə daha çox maraq göstərən Cəlal Qaryağdı görkəmli gürcü şairi Şota Rustavelinin barelyef-portretini yaradır. Artıq bu barelyefdə heykəltəraş incə plastik formalar qurmaq bacarığı ilə bərabər özünəməxsus yapma texnikasının və incə plastik səthlərin mahir ifaçısı kimi çıxış edir.

Sənətkarın həmin dövrdəki yaradıcılığının digər istiqamətini həcmli dəzgah heykəltəraşlığı sahəsində axtarışlar təşkil edir. Yaradıcılıq prosesində portret və tamfiqurlu heykəllərdə bəsit xarici bənzərliyi əks etdirmək mərhələsindən keçərək Qaryağdı kiçik formada tipikliyi, obrazlılığı və maraqlı rakursu qabartmağa üstünlük verməyə başlayır. Sənətkar yaradıcılığının həmin illərdəki inkişaf mərhələsini yaratdığı “Gənc Stalin” heykəli əks etdirir. Heykəltəraş gipsdən işlənmiş Stalin fiqurunu xəyallara qərq olmuş, XX əsrin əvvəllərinə xas seminariya tələbəsi geyimində olan gənc obrazında təsvir edir. Heykəltəraşın yaratdığı obraz siyasi fəaliyyətinə yenidən qərar vermiş Stalinin gələcəyə inamla baxdığını tərənnüm edirdi.

Həmin dövrdə inkişafda olan Azərbaycan heykəltəraşlığının məzmun dairəsi əksər hallarda tarixi şəxsiyyətlərin, dövlət və inqilab xadimlərinin obrazları ilə məhdudlaşır. Heykəltəraşlıq sənəti şəhər mühiti ilə əlaqəli olduğundan ideoloji orqanların daimi nəzarəti altında idi. Məlum “Monumental təbliğat planı” heykəltəraşlıq sənətinin məzmun və formasını istiqamətləndirərək sənətkarları inqilab fədailərinin obrazlarını yaratmağa sövq edirdi.

Məhz bu ictimai və ideoloji amilin təsiri nəticəsində gənc sənətkar Cəlal Qaryağdı həmin illərdə Bakı inqilabçılarının bir neçə büst-heykəlini yaradır. Gipsdən hazırlanan belə büst-heykəllər ictimai yerlərdə, məktəb və dövlət

idarələrinin konfrans zallarında, “Lenin guşələri”ndə qoyularaq, ictimai təbliğat funksiyasını yerinə yetirirdi.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu dövrdə Azərbaycanda milli heykəltəraş kadrlar demək olar ki, yox dərəcəsində idi. Onların əksəriyyəti Rusiyadan dəvət olunduğundan yerli mütəxəssislərə böyük tələbat var idi.

30-cu illərin sonunda “Monumental təbliğat” planına əsasən, rəssam və heykəltəraşlar qabaqcıl əmək qəhrəmanlarının, inqilab xadimlərinin obrazlarını yaratmalı, cəmiyyətin həyatını əks etdirməli, onun qabaqcıl nümayəndələrini təsviri rəmzlərə çevirməli idilər. Bu prosesdə Cəlal Qaryağdı da yaxından iştirak edir, çoxlu sifarişlər yerinə yetirirdi.

Heykəltəraşın ilk müstəqil əsərləri də məhz bu illərdə təşkil olunmuş “Azərbaycanın inqilab cəmiyyətləri tarixi muzeyi” üçün yaratdığı azərbaycanlı inqilabçıların heykəl-portretləri olmuşdur. Heykəltəraşın sənət sahəsindəki bu ilk kövrək addımlarının onun gələcəkdə məhz portret ustası kimi formalaşmasında böyük əhəmiyyəti oldu. Bir qədər romantik ruhda yaradılan bu portretlərdə gənc heykəltəraş cizgilərinin realistik əksinə üstünlük verir, portret-büstlərdə plastikanın emosionallığına nail olurdu.

Yaradıcılığının bu erkən mərhələsində Cəlal Qaryağdı heykəltəraşlığın digər növlərində də öz gücünü sınağa başlayır. Belə növlərdən biri relyef idi. 1938-ci ildə Moskvada keçirilən əcnəbi “Kənd təsərrüfatı nailiyyətləri sərgisi”ndə Azərbaycan pavilyonunun tərtibatında iştirak edən heykəltəraş “Heyvandarlıq” və “Bağçılıq” mövzusunda iri, çoxfıqrlu barelyeflər yaradır. Bu barelyeflərdə o, vahid mövzu ətrafında bir neçə süjeti birləşdirən mürəkkəb kompozisiyada rəmzi obrazın yaradılmasına nail olur. Artıq bu barelyeflərdə heykəltəraşın gələcək dəst-xətti görünməyə başlayır. Bu dəst-xəttin ən səciyyəvi xüsusiyyətini heykəltəraşlıq formalarının incə keçidləri təşkil edirdi.

Heykəltəraşlığın müxtəlif növlərinə olan maraq Cəlal Qaryağdını hələ yaradıcılığının erkən mərhələsində monumental heykəl abidəsi üzərində

Heykəltəraşlıq kombinatında
1952

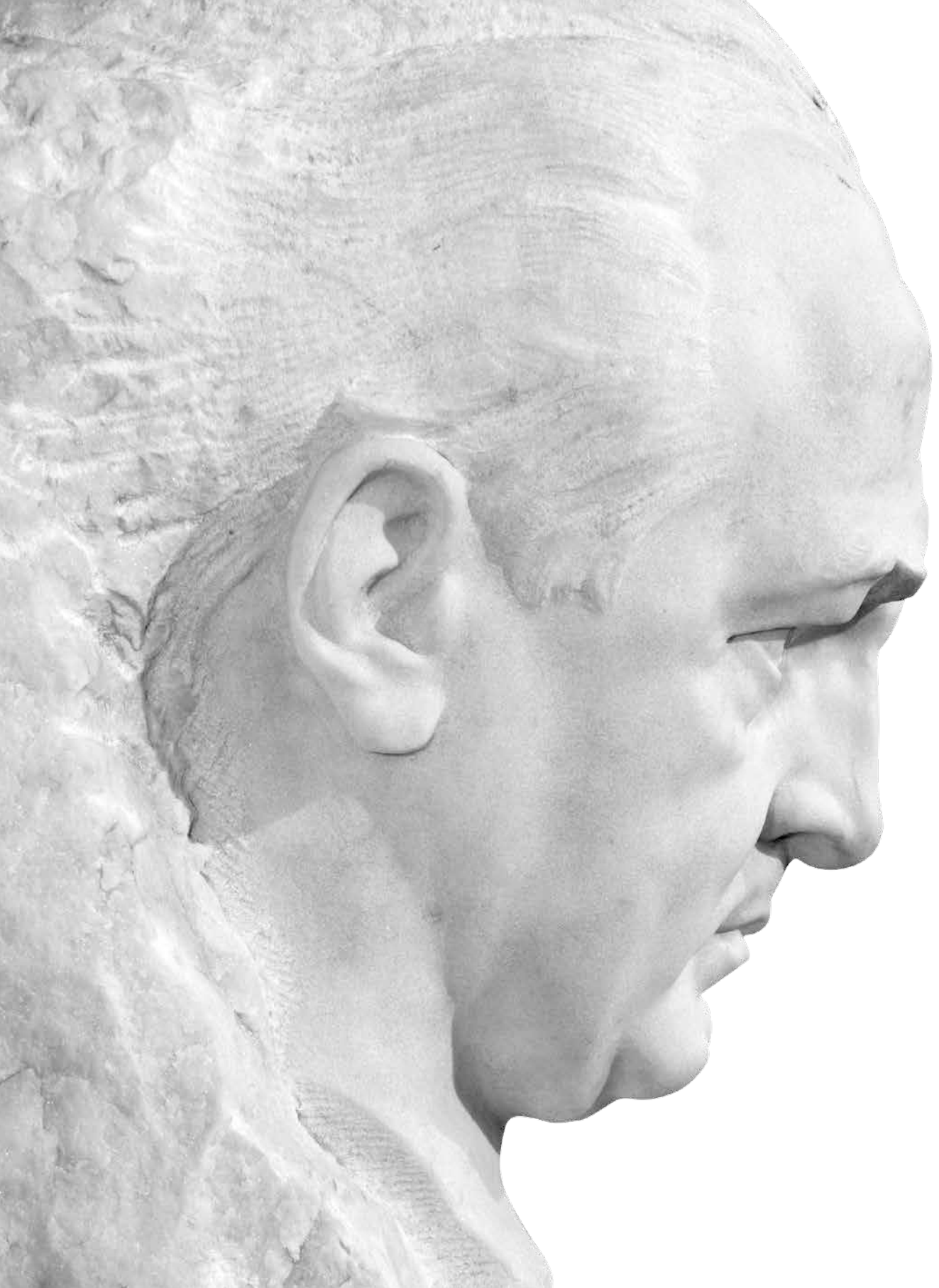
At the Sculptures Center
1952

“Dirijor Niyazinin portreti”
Tonlaşdırılmış gips, 1960

“Portrait of Maestro Niyazi”
Toned gypsum, 1960

çalışmağa sövq edir. Heykəltəraşın yaratdığı ilk monumental heykəl də məhz 1940-cı ildə Samur-Dəvəçi kanalının memarlıq tərtibatının əsas abidəsi olan “Kəndli” monamenti olmuşdur. Dörd metr hündürlüyündə olan fiqur Azərbaycan kəndlisinin ictimai maraqlarla yaşayan, fəal vətəndaş mövqeyi olan yeni obrazını özündə əks etdirirdi. Monumental heykəl yaratmaq təcrübəsi olmayan Cəlal Qaryağdının bu abidəsində bir sıra qüsurlar rəsmi tənqidin diqqətini çəkdi. Belə ki, fiqurun hərəkəti inandırıcı olmamaqla bərabər, onun ayrı-arı hissələri üzvi vəhdət halına gətirilməmişdi, digər tərəfdən, fiqurun ümumi silueti də kifayət qədər “oxunaqlı” sayıla bilməzdi.

İlk monumental heykəlinə qarşılaşdığı yaradıcılıq və texnoloji problem və qüsurları heykəltəraş növbəti heykəl abidəsində aradan qaldırmağı bacarmış və bu dəfə artıq bitkin monumental obraz yarada bilmişdir. Söhbət yenidən tikilmiş Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin lociyası üçün XVIII əsrin klassik şairi Molla Pənah Vəqifin heykəlinə gedir. Ədəbiyyat muzeyinin tağılı lociyalarının birində ucaldılması nəzərdə tutulmuş ədəbiyyat korifeylərinin heykəlləri vahid ansamblı birləşərək Azərbaycan ədəbiyyatının

“Bəstəkar Fikrət Əmirovun portreti”
Mərmər, 1960

“Portrait of Composer Fikret Amirov”
Marble, 1960

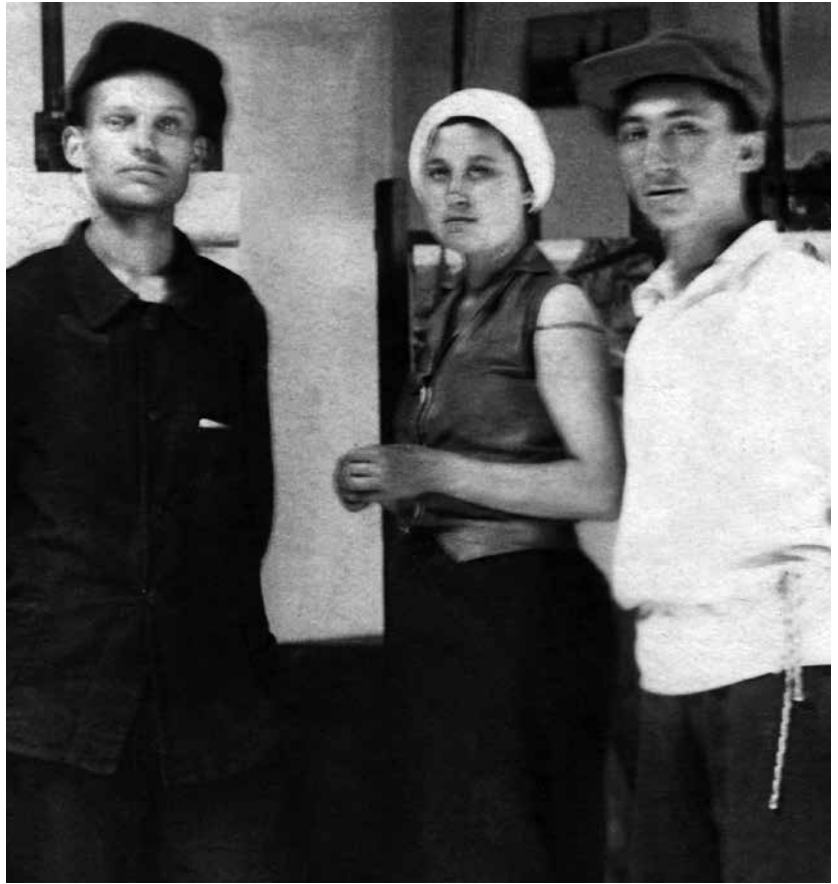
panteonu obrazını özündə əks etdirməli idi. Nəzərdə tutulmuş altı heykəldən biri olan Molla Pənah Vəqif abidəsi Cəlal Qaryağdının traktovkasında böyük şair, alim, siyasi, ictimai və dövlət xadimi kimi təqdim olunmuşdur.

Heykəlin və portret obrazın inandırıcı olması üçün müəllif şairin əsərlərini

Cəlal Qaryağdı tələbə dostları ilə
Tiflis Akademiyası, 1935-1936

Jalal Garyaghdi with his student fellows
Tiflis Academy 1935-1936

dərindən öyrənmiş, onun xarici görkəmini təsvir edən yazılı mənbələrlə tanış olmuş və nəticədə görkəmli şairin ümumiləşdirilmiş və xalq tərəfindən qəbul olunmuş obrazını təsvir etmişdir.

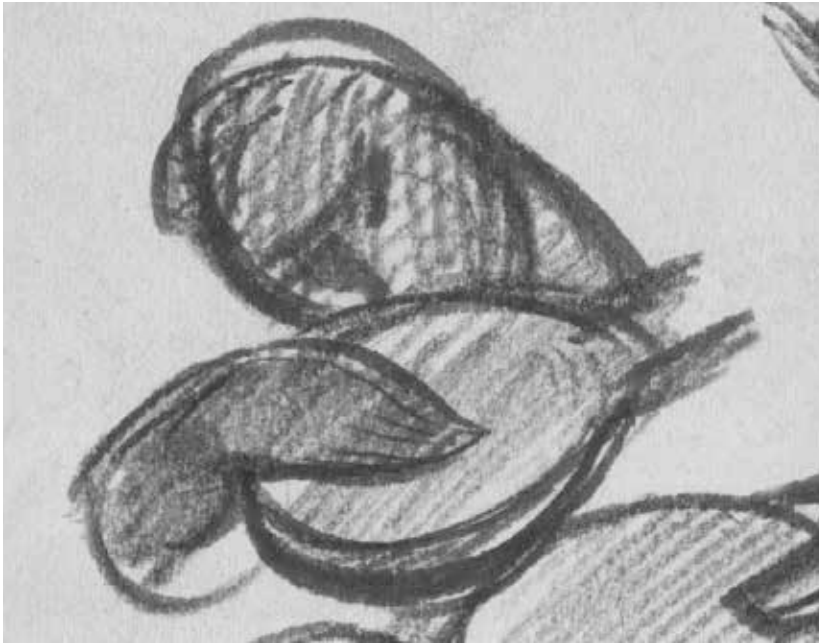
Monumental heykəlin yaradılmasından öncə müəllif Molla Pənahın portret obrazı üzərində axtarışlar aparmışdır. Bu axtarışların ilk uğuru kimi 1938-ci ildə yaratdığı “Vaqif” bəryefini göstərmək olar. Bu bəryefdə tapılmış portret obrazı Ədəbiyyat muzeyinin lociyasında ucaldılacaq heykəlin portret xüsusiyyətlərini müəyyən etmişdir.

Nizami Gəncəvinin yubileyi ərəfəsində dahi şairin monumental heykəlinin yaradılması üzrə müsabiqədə iştirak edən Cəlal Qaryağdının ucaldığı Nizami Gəncəvi abidəsinin layihəsi də münsiflər heyətinin diqqətini cəlb etmişdi. Bildiyimiz kimi, bu müsabiqənin qalibi Fuad Əbdürrəhmanovun layihəsi əsasında Böyük Vətən müharibəsindən sonra muzeyin qarşısındakı parkda heykəl ucaldılmışdır.

Bu illərdə C. Qaryağdı Bakı şəhərində ucaldılması nəzərdə tutulan bir

“Bülbülün portreti”
Gips, 1953

“Portrait of Bulbul”
Gypsum, 1953

“Tarzən” Eski
Kağız, karandaş, 1933

“Tar Player” Sketch
Paper, pencil, 1933

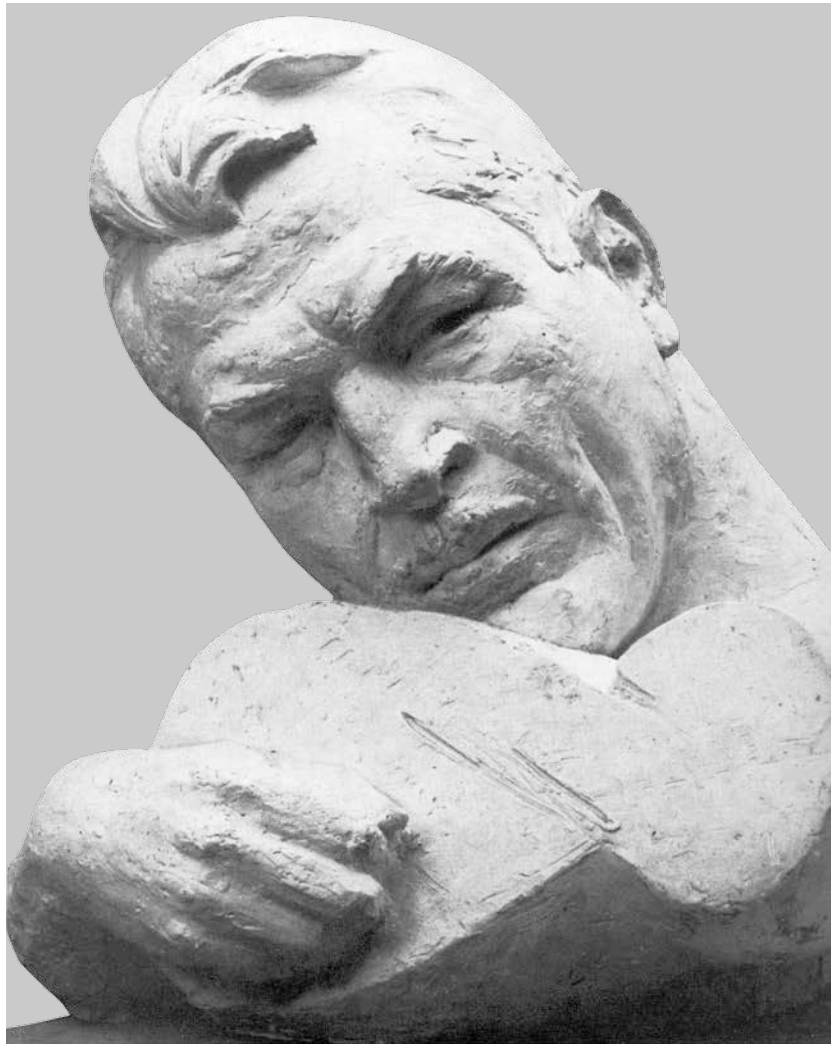
sıra heykəltəraşlıq layihələrində də iştirak edir. Belə layihələrdən biri Bakı şəhərinin “Qara şəhər” adlanan hissəsində monumental “Zəfər tağı”nın yaradılması və onun heykəltəraşlıq həlli olmuşdur. Cəlal Qaryağdının 1939-cu ildə müsabiqəyə təqdim etdiyi Azərbaycanın fəhlə hərəkatını əks etdirən barelyef kompozisiyası “Bünyad Sərdarov Bakı fəhlələri arasında” adlanırdı. Barelyefdə Bakı fəhlə hərəkatının əsas tarixi mərhələləri frizvari inkişaf edən süjetlərdə öz əksini tapmışdır. Bu barelyefdə heykəltəraş relyef vasitəsilə mürəkkəb, çoxfıqurlu kompozisiya yaratmaq bacarığını nümayiş etdirdi. Cəlal Qaryağdının təqdim etdiyi layihənin qalib gəlməsinə baxmayaraq, abidənin ucaldılması barədə qərar naməlim səbəblərdən qəbul olunmadı.

Böyük Vətən müharibəsi illərində Cəlal Qaryağdı yaradıcılığında əsas yeri müharibə qəhrəmanlarının, arxa cəbhədə qələbə üçün çalışanların heykəlləri tutur. Əsasən “büst” formatında işlənmiş bu portretlərdə müharibə zamanı şücaət göstərmiş və dövlət tərəfindən “Qəhrəman” fəxri adına layiq görülmüş şəxslər təsvir olunurdu. Belə portretlərdən biri də ilk azərbaycanlı qadın-təyyarəçi Züleyxa Seyidməmmədovanın büst heykəlidir. Hərbi geyimində, təltif olunduğu orden və medallarla təsvir edilmiş gənc təyyarəçi qadının sərt və əyilməz obrazı heykəltəraş tərəfindən böyük realizmlə əks olunmuşdur.

Müharibə qəhrəmanları ilə bərabər Cəlal Qaryağdı bu illərdə “arxa cəbhə”nin qəhrəmanlarını və onların fədakarlığını əks etdirən heykəl-kompozisiyalar da yaradır. Yüksək lakonizmlə səciyyələnən belə heykəllər

“Tarzən Hacı Məmmədov”
Gips, 1965

“Tar Player Haji Mammadov”
Gypsum, 1965

bəzi hallarda kompozisiyalı portret obrazını kəsb edirdi. Deyilənlərə misal olaraq heykəltəraşın “Şəfqət bacısı” adlı portret kompozisiyasını göstərmək olar. Daşdan yonulmuş bu portretdə şəfqət bacısının yalnız ifadəli baxışı və gözləri tamaşaçının diqqətini cəlb edir. Həkimlərin cərrahi əməliyyat zamanı yalnız gözləri sarğısız olduğu kimi, burada da sifət bütövlüklə tibb maskasının altındadır. Portret müharibə illərində bir növ naməlum qalan bütün fədakar şəfqət bacılarına həsr olunmuş rekviyem kimi “səslənir”.

Müharibə illərində yaradılan əksər incəsənət əsərləri bu və ya digər mənada xalqın qəhrəmanlıq tarixindən bəhs edirdi. Belə əsərlər arxa cəbhədə vətənpərvərlik ruhunu yüksəltməli, qələbəyə inamı artırmalı idi. Təsadüfi deyil ki, məhz bu illərdə Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat muzeyi üçün Nizami

Gəncəvinin ədəbi qəhrəmanlarını təsvir edən kompozisiyalar yaradılırdı. Cəlal Qaryağdı da muzeyin bədii tərtibatında iştirak etmiş, “Fərhad Bisütun dağınyı yarıır” relyef kompozisiyası üzərində işləmişdir. Kəskin dinamikliyi ilə seçilən bu kompozisiyada Fərhadın fədakarlığı, məqsədə çatacağına inamı və əməksevərliyi plastik vasitələrlə ifadə olunmuşdur. Mürəkkəb rakursda və kəskin hərəkətdə olan Fərhadın fiquru arxa planda süslüklə səciyyələnən Şirin və rəfiqələrinin fiqurları ilə təzad təşkil edir.

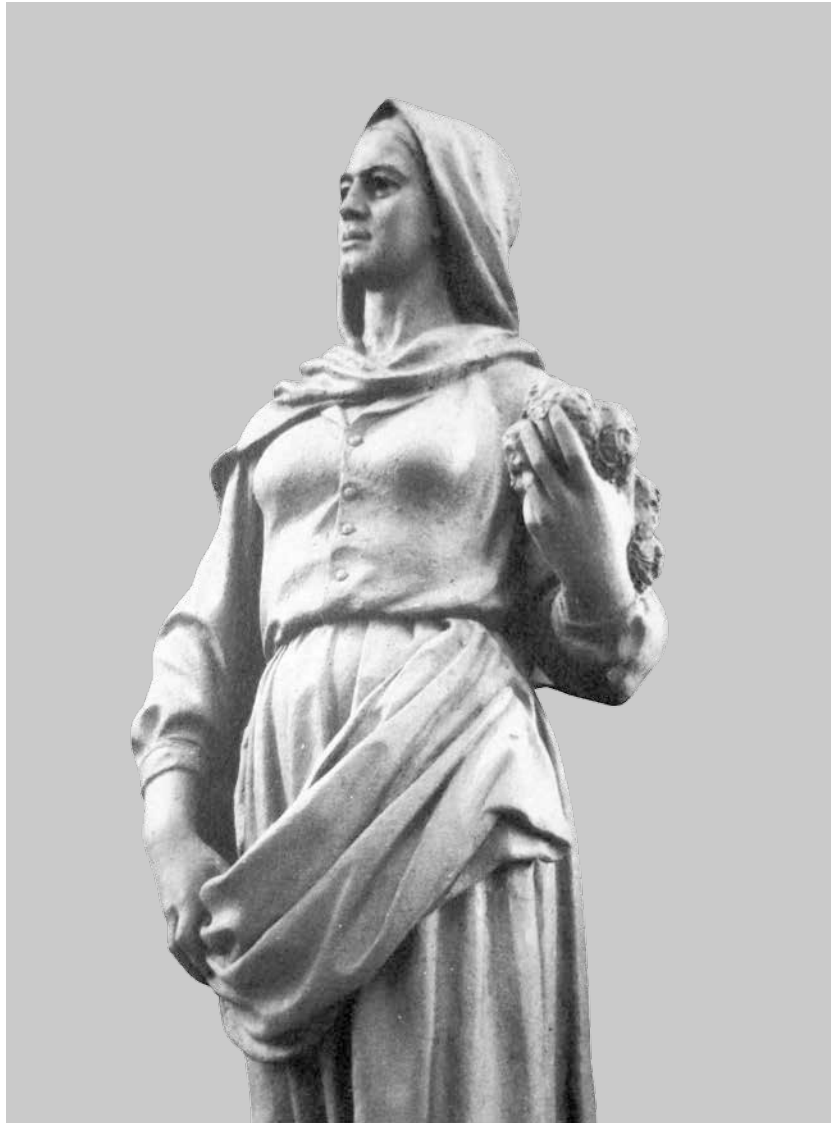
“Tibb bacısı”
Bazalt, 1959

“Nurse”
Basalt, 1959

“Kəlxəzçü qadın”
Beton, 1938-1939

“Collective Farmer Woman”
Concrete, 1938-1939

Bu relyefdə Cəlal Qaryağdı özünü insan anatomiyasının, plastikasının və sərt hərəkət xüsusiyyətlərinin mahir ifadəçisi kimi göstərmişdir. 1943-cü ildə yaradılmış bu iriölçülü barelyef müharibədən sonra tikilmiş Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat muzeyinin girişində bərkidilir.

Müharibə qəhrəmanlarının portretləri heykəltəraş tərəfindən Böyük Vətən müharibəsinin qələbəindən sonra da yaradılır. Qəhrəmanlıqları ilə tarixə düşmüş həmyerlilərimizin portretlərini yaradan sənətkar, ilk növbədə, onların möhkəm iradə və əyilməzliyini qabardır, bununla da həmin qəhrəmanların timsalında müsbət xasiyyət cizgilərini tərənnüm edir.

Heykəltəraşın əmək qəhrəmanlarına həsr olunmuş portretləri də ruh yüksəkliyini, fədakar əməyi tərənnüm edir. Belə portretlərdən biri əmək qəhrəmanı, staxanovçu Kəlik Şükür qızının obrazıdır. Bu portretdə heykəltəraş əmək qəhrəmanını möhkəm iradəyə malik, lakin incə qadın gözəlliyi ilə seçilən müasir gənc qız kimi təsvir edib. 1948-ci ildə yaradılmış bu portretə heykəltəraş kəskin plastik formalar və incə səthlər vasitəsilə dinamik obrazın daxili aləmini və temperamentini inandırıcı şəkildə əks etdirməyə nail olur.

Heykəltəraşın Böyük Vətən müharibəsi qəhrəmanları silsiləsini Azərbaycanın mərd oğlu, Sovet İttifaqı qəhrəmanı, hərbi təyyarəçi Adil Rüstəmovun portreti davam etdirir. Heykəldə qəhrəmanın çiyinlərə nisbətən başının sərt dönüşü və sərrast baxışı onun cılığın xasiyyətindən və çevikliyindən xəbər verir. Müharibə illərində 18 düşmən təyyarəsi vurmuş qəhrəman sadə, güləruz və cılığın insan kimi təsvir olunmuşdur. Büst formatında işlənmiş heykəltəraşlıq portretində “yumşaq” və sərt yapma texnikasının vəhdətindən yaranmış incə plastik səthlərin və dinamik formaların vahid obrazda birləşməsinin şahidi oluruq.

Heykəltəraşın “qəhrəmanlar” silsiləsini ölməz azərbaycanlı, iki dəfə Sovet İttifaqı qəhrəmanı, tank diviziyasının general-mayoru Həzi Aslanovun heykəli tamamlayır. Qəhrəmanın xarakterini və sifət cizgilərini dəqiqliklə əks etdirmək istəyi heykəlin bir neçə variantda işlənməsini zəruri etmişdir. Həzi Aslanov obrazının yeni axtarışlarına heykəltəraş yenidən, müharibədən çox-çox sonra, artıq 70-ci illərdə, Həzi Aslanovun monumental heykəlinin hazırlanması dövründə qayıdacaqdır. Bununla belə, qəhrəmanın 1948-ci ildə, müharibədən cəmi bir neçə il keçdikdən sonra yaratdığı büst-portreti heykəltəraşın Həzi Aslanov haqqında ilkin təəssüratlarını əks etdirir.

Həzi Aslanov portretinin birinci variantı qəhrəmanın adını daşıyan “Bakı zabitlər evi”nin foyesi üçün hazırlanmış və orada daima nümayiş etdirilmişdir. Həzi Aslanov portretinin ikinci variantı qəhrəmanın Lənkəranda ev-muzeyi üçün işlənməmişdir və bu günədək orada nümayiş etdirilir. Qəhrəmanın ev-muzeyi üçün hazırlanan heykəldə Həzi Aslanov general geyimində, yaxasında orden və medallarla birgə təsvir olunmuşdur. Burada Həzi Aslanovun tank sərkərdəsinə xas sərtliyi, zəhmi, təkrarolunmaz şəxsiyyətə malik özünəməxsusluğu və insani keyfiyyətləri heykəltəraş tərəfindən ön plana çəkilmişdir.

1948-ci ildə yaradılmış hər iki portretin bədii obrazında o dövrün ab-havasına xas olan patetika və qəhrəmanlıq romantikası əks olunur. Tarixi şəxsiyyətlər sadə insan kimi deyil, məhz qəhrəmana xas patetik əhval-ruhiyyədə təsvir olunmuşlar ki, bu da təsvir olunan qəhrəmanların simasında, onların hərəkətlərində açıq-aydın nəzərə çarpır.

Qrafik rəsm
Kağız, karandaş

Graphic Drawing
Paper, pencil

“Çoban”
Gips, 1948

“Shepherd”
Gypsum, 1948

Cəlal Qaryağdı emalatxanada işlərkən
(Alman kilsəsi Kirxa)
1954

Jalal Garyaghdi working at the Studio
(German Church)
1954

Bu dövrün uğurlu heykəlləri sırasında Azərbaycanın klassik lirik şairəsi Natəvanın büstünü də qeyd etmək lazımdır. Heykəl üzərində işləyərkən C. Qaryağdı Natəvanı yalnız lirik şairə kimi deyil, ziyalı və zəngin mənəvi aləmə malik zadəgan azərbaycanlı qadın obrazının ümumiləşdirilmiş rəmzi kimi verməyə çalışmışdır. XIX əsr Azərbaycan qadınına xas milli geyimdə, başı örpəkli, qəmgin baxışlı Natəvan obrazı hər bir azərbaycanlı tamaşaçıda lirik və incə hislər oyadır.

Bu obraz üzərində axtarışlar aparan heykəltəraş nəticədə zəhəri və daxili gözəlliyə malik “Azərbaycan qadını” obrazını ümummilli estetik və mənəvi sərvət səviyyəsində yüksəldə bilmişdir.

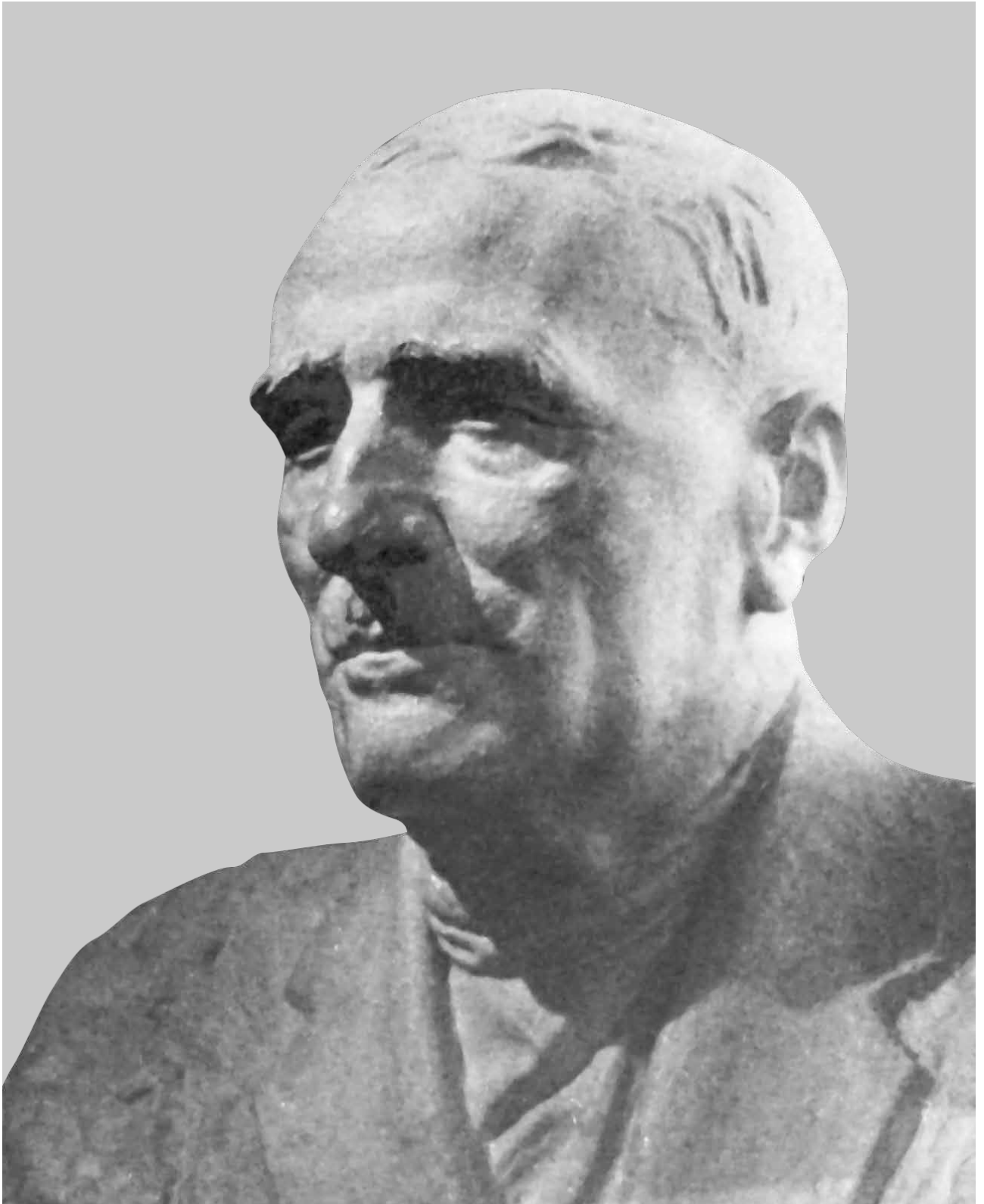
1940-cı illərin sonunda heykəltəraş dinc həyatın təmsilçiləri olan sadə əmək adamlarına həsr olunmuş heykəl-kompozisiyalara da maraq göstərir. Ölkədə gedən quruculuq işləri, kənd təsərrüfatının, sənayenin dirçəldilməsi xalqın içindən çıxan yeni-yeni əmək qəhrəmanlarını gündəmə gətirirdi. Sadə əmək adamlarının nailiyyətləri sənətçilərin onlara olan diqqət və marağının artmasına səbəb oldu, bu əməksevər insanların başqalarına örnək və nümunə kimi təbliğ etmək istəyini oyatdı. Sadə insanda gözəlliyin, çalışqanlığın və insanlığın tərənnümü və təbliğinə yönəlmiş əsərlərin yaradılması bu dövrdə sovet ideologiyasının mühüm tərkib hissəsinə çevrilmişdi.

Belə əsərlərdən biri Cəlal Qaryağdının 1948-ci ildə Ümumittifaq təsviri sənət sərgisi üçün yaratdığı “Çoban” dəzgah kompozisiyası olmuşdur. Çiyində çomaq saxlayaraq məğrur duruşda uzaqlara baxan sadə bir çoban, sanki öz peşəsindən və həyatda tutduğu mövqedən qürur hissi duyur. Büst

“Mir Bəşir Qasimovun portreti”
Gips, 1950

“Portrait of Mir Bashir Gasimov”
Gypsum, 1950

“General Həzi Aslanovun portreti”
Tunc, 1948

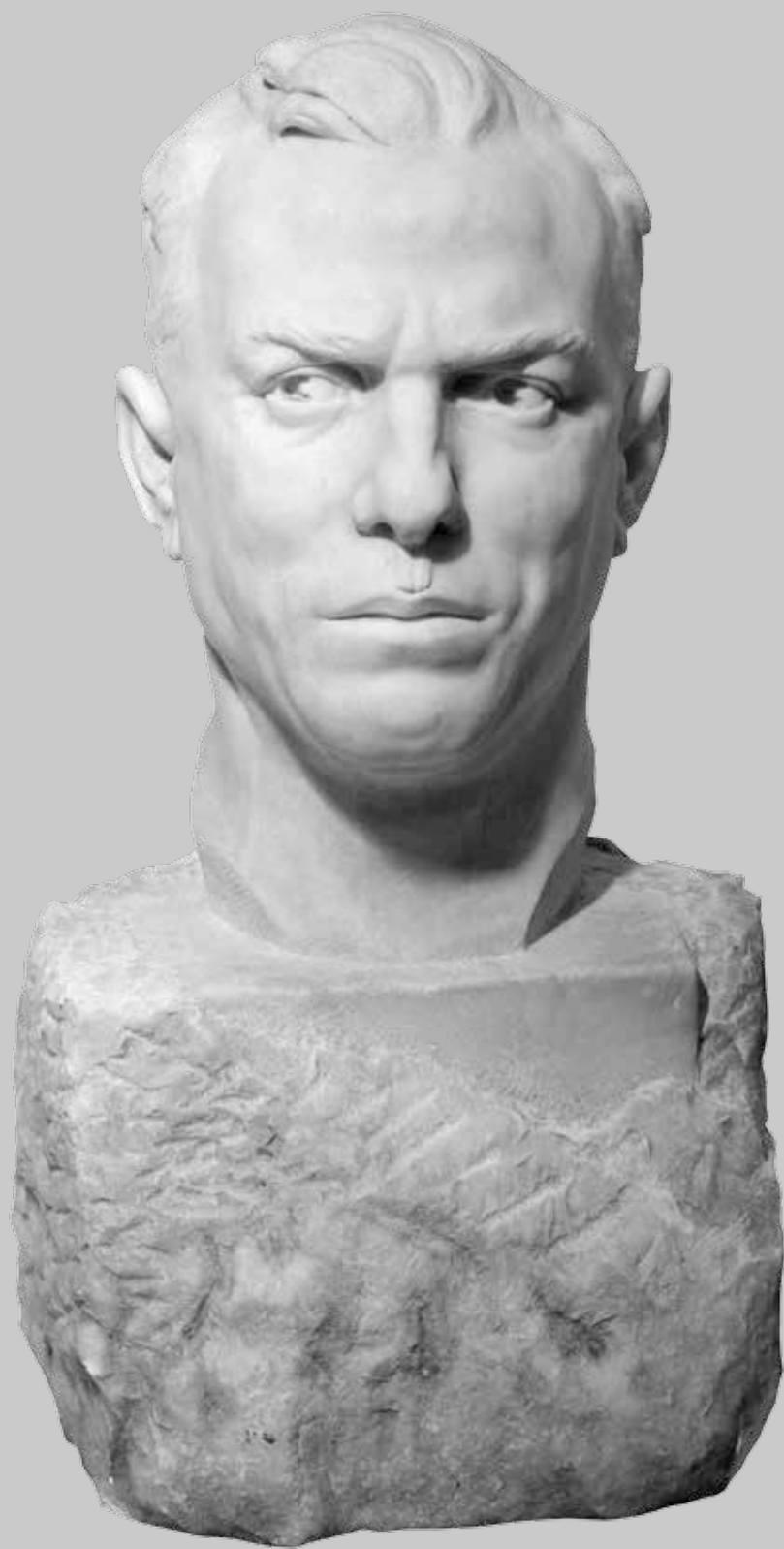
“Portrait of General Hazi Aslanov”
Bronze, 1948

formatında işlənmiş və sifət cizgilərinin özünəməxsusluğuna görə portret xüsusiyyətlərinə malik olan, lakin məzmun baxımından bitkin kompozisiya kimi səslənən heykəl kəndli insanın ümumiləşdirilmiş obrazını əks etdirir. Heykəl sadə bir çobana onun mənliliyinə, səmimiyyətinə və əməksevərliyinə görə tamaşaçıda maraq, eyni zamanda dərin hörmət və ehtiram hissi oyadır.

1950-ci ildə Cəlal Qaryağdı Mədəniyyət Nazirliyinin Hökumət evi kompleksində V.İ. Leninin monumental heykəlinin ucaldılmasına həsr olunmuş müsabiqədə qalib gələrək heykəlin yaradılması üzərində gərgin işə başlayır. Beş il davam edən yaradıcı əmək nəticəsində Azərbaycanda o dövr üçün ən böyük monumental heykəl yaradılır. Böyük Oktyabr İnqilabı rəhbərinin 11 metr hündürlüyündə olan heykəli 1955-ci ildə Hökumət evinin

“General Həzi Aslanovun portreti”
Mərmər, 1955

“Portrait of General Hazi Aslanov”
Marble, 1955

“General Həzi Aslanovun portreti”
Kağız, karandaş, 1944

“Portrait of General Hazi Aslanov”
Paper, pencil, 1944

qarşısında təntənəli şəkildə açılır. V.İ. Leninin tuncdan hazırlanmış tamfiqurlu heykəlinə inqilab rəhbəri ayaq üstə əli irəliyə uzadılmış şəkildə, sanki xalqı salamlayan vəziyyətdə təsvir olunmuşdur.

Heykəltəraşın yaradıcılıq bioqrafiyasında mühüm yer tutan V.İ. Leninin monumental abidəsi ilə yanaşı, büst xarakterli portret heykəllər də az əhəmiyyət kəsb etmir. Belə heykəllərdən biri Azərbaycan fəhlə hərəkatının liderlərindən olan Bünyad Sərdarovun heykəlidir. Heykəldə gənc Azərbaycan Respublikasının gələcək iqtisadi rifahını düşünən möhkəm iradəli B. Sərdarov obrazı mətin inqilabçı və həyata fəal münasibəti olan şəxsiyyət kimi təsvir olunmuşdur.

“General Həzi Aslanov”
Tunc, 1976

“General Hazi Aslanov”
Bronze, 1976

Cəlal Qaryağdı yaradıcılığının 50-60-cı illəri Azərbaycan mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin heykəllərinin ucaldılması ilə səciyyələnir. Heykəltəraşın yaratdığı bu səpgili abidələr silsiləsinə interyerlər üçün nəzərdə tutulmuş büst-portretlər, qəbirüstü abidələr və Azərbaycanın müxtəlif şəhərlərində ucaldılmış monumental heykəllər daxildir.

Görkəmli müğənni, xalq artisti Rəşid Behbudovun büst heykəli məhz bu qəbildən olan dəzgah portretlərindən biridir. O dövrdə hələ gənc olan istedadlı müğənni heykəltəraşın diqqətini öz səmimiliyi ilə cəlb etmişdi. Portretdə Rəşid Behbudov daima gülürüz, səmimi və həssas insan obrazında təsvir olunaraq, tamaşaçıya özünəməxsus və cazibədar şəxsiyyət kimi təqdim olunmuşdur.

Azərbaycanın xalq şairi Səməd Vurğunun əbədiyyətə qovuşmasının birinci ildönümü ərəfəsində (1957) heykəltəraş böyük şairin Fəxri Xiyabandakı qəbri üzərində memorial heykəlini hazırlayır. Qəbirüstü mərmər lövhənin üstündə Səməd Vurğunun tunc qorelyefdə verilən iriölçülü portret cizgilərində şairin həyata fəal və cılığın münasibəti ifadə olunur. Əlavə aksesuarların təsvirindən imtina edən heykəltəraş lakonik, hamı tərəfindən tanınan və sevilən şair obrazını qəbirüstü abidə kompozisiyasının dominantına çevirə bilmişdir.

Cəlal Qaryağdı həmkarları arasında
1949

Jalal Garyaghdi among his colleagues
1949

“General Həzi Aslanovun portreti”
Gips, 1948

“Portrait of General Hazi Aslanov”
Gypsum, 1948

Heykəltəraşın bu ərəfədə yaratdığı ən uğurlu monumental heykəllərindən biri də Azərbaycanın klassik şairi Mizə Ələkbər Sabirin adını daşıyan bağda ucaldılır. Cəlal Qaryağdının 1958-ci ildə yaratdığı həmin heykəl bu günədək şairin ən uğurlu monumental obrazı sayılır.

Mirzə Ələkbər Sabir oturmuş vəziyyətdə, əlində özünün ölməz “Hophopnamə” şeirlər kitabını tutaraq, dərin düşüncələrə dalmış şəkildə təsvir olunub. Xalqın acı taleyinə biganə qalmayan və onun dərdlərini öz şəxsi dərd-qəmi hesab edən şairin siması onun şeirlərindən çox yaxşı tanınan obraz kimi həll olunmuşdur.

1960-cı illərdə C. Qaryağdı biri-birinin ardınca görkəmli Azərbaycan

“Qadın fiquru” Eskizər
Kağız, karandaş 1934

“Female Figure”, Sketchs
Paper, pencil, 1934

incəsənəti xadimlərinin heykəl-portretlərini yaradır. Bu heykəl-portretlərdə müəllif təsvir olunan sənət adamlarının simalarında, sifət cizgilərində qabarıq əks olunmuş yaradıcılıq xüsusiyyətlərinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Heykəltəraşın zəngin daxili aləmə malik bu şəxsiyyətlərin özünəməxsusluğunu müəyyən etmək, onu ön plana çəkmək metodu obrazların xarici və daxili aləminin vəhdət şəklində verilməsində özünü göstərir.

Bu qəbildən olan büst-heykəllər sırasında xalqın sevimli müğənnisi, xalq artisti Bülbülün, məşhur kamança ifaçısı Həbil Əliyevin, dirijor və bəstəkar, “maestro” Niyazinin, görkəmli bəstəkarlar Cəhangir Cəhangirov və Qara Qarayevin portretlərini göstərmək olar. Bütün bu portretlərdə heykəltəraş təsvir etdiyi şəxslərin özünəməxsus mənəvi və bədii aləmini, daxili xasiyyətlərini sifət cizgilərində plastik vasitələrlə əks etdirmişdir.

Cəlal Qaryağdının 1960-cı ildə, xalqın sevimli müğənnisi Bülbülün ölümündən bir il əvvəl yaratdığı portretdə müğənni klassik frakda, sanki səhnədən tamaşaçılara baxarkən təsvir olunmuşdur. Müğənninin boynundakı “papillon” qalstuku, frakının yaxalığının üstündə nəzərə çarpan “Şərəf nişanı” ordeni təsvir edilənin artist olmasına işarədir. Heykəltəraş Bülbülü xalq mahnılarını ifa edən müğənni kimi deyil, daha çox klassik opera müğənnisi kimi təqdim edib. Heykəltəraşın yaratdığı bu portret Bülbülün ən uğurlu obrazlarından biri kimi bu günədək qalmaqdadır.

Sənət adamlarının obrazları üzərində işə marağı Cəlal Qaryağdını bir çox tanınmış incəsənət ustaları və xadimləri ilə tanış olmağa sövq edir. Sənət adamlarının emosionallığı, onların yaradıcı şəxsiyyət kimi özünəməxsusluğu

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş 1934

“Female Figure”, Sketch
Paper, pencil, 1934

“Xurşudbanu Natəvanın portreti”
Gips, 1948

“Portrait of Khurshudbanu Natavan”
Gypsum, 1948

heykəltəraşın diqqətini daima cəlb edir. Digər tərəfdən, yaddan çıxarmaq olmaz ki, 60-cı illərdə SSRİ-də olduğu kimi, Azərbaycanda da kommunist partiyasının sərt “ideoloji məngənəsi” bir qədər zəifləmiş və bunun nəticəsində sərbəst yaradıcılıq üçün daha əlverişli imkanlar yaranmışdı. Məhz bu dövrdə sovet mədəniyyətində və incəsənətində “60-cılar” ideologiyadan azad, əsl bədii xüsusiyyətlərə malik, dünyəvi bədii dəyərləri tərənnüm edən incəsənət əsərləri yaratmağa başlayırlar.

Bu yeni mədəni mühit sənətkarlar arasında ən istedadlıların üzə çıxmasına

“İlk azərbaycanlı təyyarəçi qadın
Züleyxa Seyidməmmədovanın
portreti”
Gips, 1948

“Portrait of
Zuleykha Seyidmammadova”
Gypsum, 1948

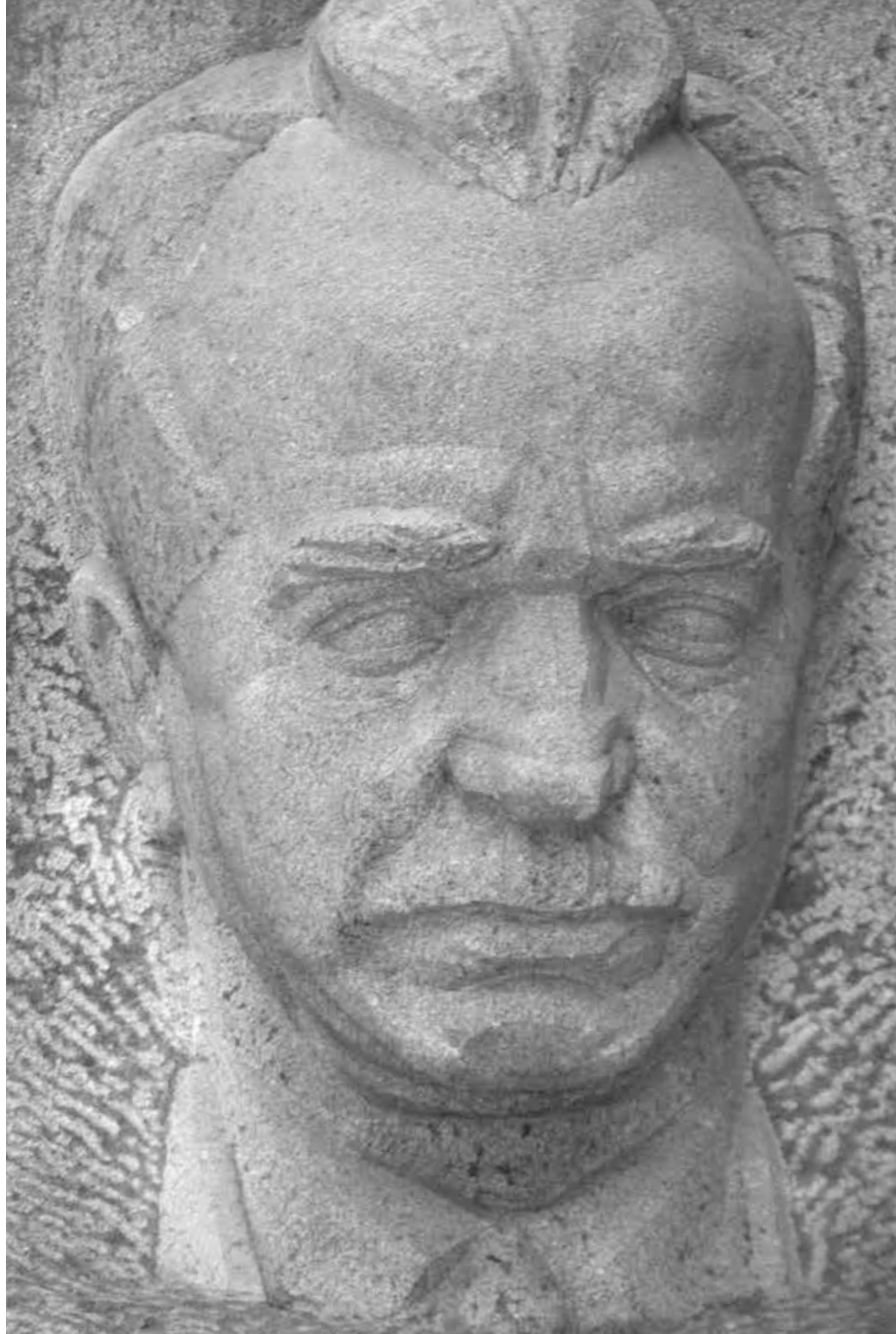

şərait yaradır. Xalq və dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilən bu cür sənət adamları qısa bir zamanda məşhurlaşaraq, rəssam və heykəltəraşların qəhrəmanlarına çevrilirdilər. Belə incəsənət xadimlərindən biri də o dövrdə öz əsərləri ilə yenidən şöhrət tapmış istedadlı bəstəkar Cahangir Cahangirov idi. Bəstəkarın əsərləri qısa bir zamanda onu xalqın sevimlisinə çevirir. Belə şəraitdə, təbii ki, bəstəkarın əsərlərinə və şəxsiyyətinə maraq göstərən Cəlal Qaryağdı onun portretini işləməyə qərar verir.

“Yusif Məmmədəliyevin portreti”
Qəbirüstü abidə
Granit, 1963

“Portrait of Yusif Mammadaliyev”
Gravestone Monument
Granite, 1963

Portretinin işlənməsi ərəfəsində bəstəkar dövlət tərəfindən fəxri ada və dövlət mükafatına layiq görülür və bu hadisə heykəltəraşın bəstəkara olan marağını bir qədər də artırır. Çoxsaylı eskizlər işləyən heykəltəraş Cahangir Cahangirovun rəsmi, mədəniyyət xadimi obrazını büst şəklində yaratmağa nail oldu. Beləliklə, 1960-cı ildə ölməz bəstəkar Cahangir Cahangirovun ilk heykəl-portreti məhz Cəlal Qaryağdı tərəfindən hazırlanır.

İncəsənət xadimlərinin heykəlləri sırasında bəstəkar və dirijor Niyazinin obrazı digərlərindən bir qədər seçilir. Burada heykəltəraş rəsmi portret obrazını yaratmaqdan imtina edərək, dirijoru özünəməxsus sifət cizgilərinə, daxili xasiyyətə və temperamentə malik bir şəxsiyyət kimi təsvir edir. Dirijorun çox emosional və çılğın xasiyyəti, zəhmi obrazın əsasını təşkil edir. Portretin sifət cizgiləri ilə bərabər, plastik formalar və səthlərin fakturası da dirijorun daxili temperamentini əks etdirərək, sərt və dinamik yapma üsulu ilə işlənmişdir. Plastik formaların qəsdən hamarlanmaması və ekspressivliyi əks etdirən yapma fakturasının məqsədyönlü şəkildə saxlanılması portret obrazının ekspressivliyini bir qədər də artırır.

İncəsənət xadimlərinin portretləri silsiləsində Azərbaycanın görkəmli kamança ifaçısı Həbil Əliyevin portreti özünün dəzgah xüsusiyyətləri ilə seçilir. Heykəltəraş burada sadə çiyin qurşaqlı portret janrından imtina edərək, kamançada ifa edən sənətkarın portretini yaratmağa üstünlük verir. Heykəldə açıq-aşkar portret xüsusiyyətləri olmasaydı, onu dəzgah kompozisiyası kimi də qəbul etmək olardı.

Həbil Əliyev “sehrli” barmaqlarını kamançanın pərdələri üzərində gəzdirdiyi zaman, sanki musiqi aləminə qərq olunmuş halda təsvir olunmuşdur. İfaçının qəmgin və dərin düşüncələrə dalmış siması klassik xalq musiqisi olan muğamın ifa edildiyinə işarə edir. Kamançanı qeyri-adi emosionalılıqla səsləndirən artistin portretində musiqi aləti ifaçının təbii davamı kimi qavranılır və bu obraz kamança ustasının xalqın yaddaşına hopmuş obrazı ilə üst-üstə düşür.

Dirijor Niyazinin portretindən fərqli olaraq, bu əsərdə heykəltəraş yumşaq və hamar plastik formalar yaradaraq sanki plastik faktura vasitəsilə muğam musiqisinin həzinliyini, ağır “axıcı”lığını əks etdirməyə çalışmışdır. 1961-ci ildə yaradılmış bu heykəl xalqın sevimli ifaçısının ən uğurlu portretlərindən biri kimi qalmaqdadır.

Heykəltəraşın yaratdığı incəsənət xadimlərinin portretləri qalereyasını ölməz bəstəkar Fikrət Əmirovun büst-heykəli davam etdirir. Əsərlərində Azərbaycan xalq musiqisinə və muğamlara geniş yer verən, klassik simfonik musiqini milli çalarlarla zənginləşdirən Fikrət Əmirov dolğun bir şəxsiyyət və istedadlı sənətkar kimi geniş xalq kütlələrinin və, təbii ki, Cəlal Qaryağdının diqqətini özünə cəlb edir. Bəstəkarın 1961-ci ildə yaratdığı “Azərbaycan kapriçiosu”

“Nəriman Nərimanov”
Tunc, 1972

“Nariman Narimanov's Monument”
Bronze, 1972

Cəlal Qaryağdı Moskvada
1954

Jalal Garyaghdi in Moscow
1954

onu xalqın sevimlisinə çevirir və heykəltəraşı bəstəkar obrazı üzərində çalışmağa sövq edir.

Fikrət Əmirov həyatının və yaradıcılığının ən məhsuldar dövründə, artıq yetişmiş sənətkar və özünəməxsus bədii aləmə malik yaradıcı şəxsiyyət kimi püxtələşmiş və emosional daxili xarakterli insan obrazında təsvir olunmuşdur. Heykəltəraş bəstəkarın yaradıcılıq anını yaşadaraq Fikrət Əmirova xas səciyyəvi dərin düşüncələri və iztirablı baxışını obrazın əsas qayəsinə çevirir. Sadə və lakonik plastik formalarla yapılmış portret cizgiləri bəstəkarın real həyatdakı sadəliyi, təvazökarlığı və özünəməxsusluğu ilə üst-üstə düşür. Nəticə etibarilə, bəstəkarın portret cizgilərini böyük ustalığ və realizmlə əks etdirən heykəltəraş ilk baxışdan tərəddüdsüz tanınan Fikrət Əmirov simasını Cəlal Qaryağdının baxış və qavrama prizmasından təqdim edərək, tamaşaçılara bəstəkarı heykəltəraşın gözləri ilə görməyə imkan yaratmışdır.

Musiqiyə sevgini öz genetik yaddaşında daşıyan Cəlal Qaryağdının musiqiçi və bəstəkarlarla dostluğu digər bir portretin yaranmasına səbəb olmuşdur. Adı nəinki Azərbaycanda, hətta xeyli uzaqlarda tanınan görkəmli bəstəkar Qara Qarayev 60-cı illərdə öz yaradıcılığının yüksəliş dövrünə qədəm qoymuşdu. Bəstəkarın yaratdığı monumental simfoniyalar hər bir azərbaycanlı kimi,

Cəlal Qaryağdı emalatxanada
1974

In the Studio
1974

Cəlal Qaryağdını da qürur hissi ilə doldururdu. Yaradıcı şəxsi yaxşı başa düşən və duyan heykəltəraş Qara Qarayevin simasında məhz fitri istedadla malik və dərin yaradıcılıq prosesini yaşayan insan obrazını canlandırmağa çalışır. Yaradıcılıq məsələsinin mürəkkəbliyi, digər tərəfdən isə bəstəkarın həyatda və yaradıcılıq anlarında fərqli simalara malik olması obrazın tapılmasında daima çətinliklər törədirdi. Yəqin ki, elə bu səbəbdən heykəltəraş dəfələrlə bəstəkarın obrazına qayıdaraq biri-birindən fərqli portretlər yaradır.

Qara Qarayev portretinin ilk variantını heykəltəraş 1962-ci ildə hazırlayır. Daha çox dəzgah xarakterli bu portretə bəstəkarın sanki daxildən eşidilən musiqinin təsiri altına düşərək gərgin emosional hal yaşadığı an təsvir olunmuşdur. Kədər və qüssə ilə səciyyələnən sifət cizgiləri elə bil ki, daxildə yaranan musiqinin kədərini və qüssəsini əks etdirir. Bir qədər eskiz xarakteri daşıyan bu portretin ilk baxışda natamam görünməsinin səbəbi onun yüksək tempdə, impressionist tərzdə yaradılmasından irəli gəlirdi. Bu dövrdə dünya şöhrətli impressionist heykəltəraş Ogüst Rodenin və, ümumiyyətlə, Fransa impressionistlərinin yaradıcılıq metoduna maraq göstərən heykəltəraş son nəticədə Azərbaycan heykəltəraşlığında ilk impressionist heykəllərdən birini yaratmağa müvəffəq olur. Optik reallığı əks etdirən sifət cizgilərini obrazdan alınan ümumi təəssürata bir növ “fəda” edən heykəltəraş üçün Qara Qarayevin portreti ümumi təəssüratı əks etdirmək üçün bir bəhanə idi. Heykəlin əsas məzmunu və bədii forması konkret və real şəxs obraz çərçivələrini aşaraq əslində Qara Qarayevin timsalında “yaradıcılıq iztirabları”na qər qalan obrazın əks etdirilməsi ilə nəticələnir.

Qara Qarayev portretinin ikinci və son variantı 1965-ci ildə artıq mərmərdən yonulur. Əvvəlki variantdan fərqli olaraq, burada plastikanın dinamizmi və yapma ekspressiyası bir o qədər nəzərə çarpmırdı. Daha hamar və “yumşaq” işlənmiş səthlərin və formaların fakturası portretin monumental xüsusiyyətlərini nəzərə çarpacaq dərəcədə artırırdı.

Cəlal Qaryağdının bu dövrdə yaratdığı kompozisiyalı portretləri sırasında Azərbaycanın xalq şairi Mirzə Ələkbər Sabirin portreti də diqqəti cəlb edir. Böyük şairin 1958-ci ildə yaratdığı monumental abidəsindən sonra heykəltəraş bu obraza yenidən qayıdaraq, bu dəfə şairi ədəbi yaradıcılıqla məşğul olarkən təsvir edir. Ədəbi ilham anını yaşayan şair, sanki öz daxili aləminə qapılaraq, özü-özü ilə dialoq aparan mütəfəkkir kimi təsvir olunmuşdur.

1960-cı illərdə Cəlal Qaryağdı irihəcmli monumental heykəllər üzərində də işləmişdir. Bu onillik ərzində heykəltəraşın monumental abidə sahəsindəki işləri sırasında hələ 1960-cı ildə Azərbaycanın görkəmli dramaturqu Cəfər Cabbarlının monumental heykəlinin ucaldılması barədə elan olunmuş müsabiqəyə təqdim etdiyi layihənin modeli olmuşdur. Heykəltəraşın müsabiqəyə təqdim etdiyi layihənin qalib gəlməsinə baxmayaraq, o vaxt

“Bəstəkar Qara Qarayevin portreti”
Eskiz
Gips, 1962

“Portrait of Composer Gara Garayev”
Sketch
Gypsum, 1962

Emalatxanın həyətində,
“Ana” abidəsinin eskizi önündə
1986

In the Studio's yard, next to
“Mother” Sculpture's Sketch
1986

monumental heykəlin yaradılması baş tutmamışdı. Onilliklər keçdikdən sonra heykəltəraşın layihəsi əsasında Cəfər Cabbarlının heykəli digər görkəmli heykəltəraş – Mirəli Mirqasımov tərəfindən ucaldılmışdır.

Heykəltəraşın bu illərdə yaratdığı digər bir abidə – xalq yazıçısı Səməd Vurğunun Qazaxdakı ev-muzeyinin qarşısında ucaldılmış heykəli daha uğurlu olaraq 1966-cı ildə, şairin ölümündən on il keçdikdən sonra təntənəli şəkildə açılır. Təbii ölçüdən iki dəfə böyük olan və qranit daşdan yonulmuş heykəldə şair postament üzərində oturmuş vəziyyətdə təsvir olunub.

Müasir Azərbaycan monumental heykəltəraşlığında təkrarolunmaz yeri olan abidələrdən biri də Azərbaycanın dövlət və mədəniyyət xadimi Nəriman Nərimanovun heykəlidir. 1972-ci ildə Bakı şəhərinin ən uca nöqtələrindən birində Cəlal Qaryağdının ucaltdığı bu heykəldə dövlət xadimi Azərbaycanın dövlət qurucusu obrazında təsvir olunmuşdur. Bakının yüksək nöqtəsindən şəhərin panoramına baxan N. Nərimanovun fiquru amfiteatr şəkildə yerləşmiş

“Sovet İttifaqı qəhrəmanı
Adil Quliyevin portreti”
Gips, 1944-1945

“Portrait of Adil Guliyev, Hero of
the Soviet Union”
Gypsum, 1944-1945

şəhər mühitinin dominant abidəsi kimi qavranılır.

Bu dövrdə heykəltəraş Fəxrə Xiyabanda Azərbaycanın görkəmli mədəniyyət xadimlərinin qəbirüstü heykəllərini də ucaldır. Bu heykəllərdə müəllif xalqın tanınmış simalarının portretlərini memorial heykəltəraşlığın xüsusiyyətlərinə riayət etməklə yaradır. Belə qəbirüstü abidələrdən biri kimi 1975-ci ildə görkəmli bəstəkar və maarifçi Soltan Hacıbəylinin qəbirüstü heykəl kompozisiyasını göstərmək olar.

Cəlal Qaryağdının memorial heykəltəraşlıq sahəsində son əsəri 1979-cu ildə Bərdə şəhərində ucaldılan Böyük Vətən müharibəsində həlak olanların xatirəsinə həsr olunmuş memorial ansamblın mərkəzi “Ana” abidəsidir. Heykəltəraşın yaratdığı və öz konkretliyi ilə ideallaşdırmadan uzaq olan “Ana” fiquru müharibədə Vətən uğrunda həlak olmuş bütün oğulların doğma anası obrazını özündə canlandırır.

Cəlal Qaryağdının son monumental əsəri görkəmli Azərbaycan dramaturqu Cəfər Cabbarlının 1999-cu ildə Xızı rayonunda ucaldılmış heykəli olmuşdur. Heykəltəraş ayaqüstə durmuş və sanki tamaşaçılar qarşısında öz pyesindən bir parça oxuyan Cəfər Cabbarlının səmimiyyəti ilə seçilən artistik pozasını və hərəkətini real səpkidə əks etdirir. Teatr sənətinə vurğunluğu ilə seçilən dramaturqun ölməz obrazı bu heykəldə özünəməxsus teatrallığı və romantikliyi ilə bir daha canlandırılır.

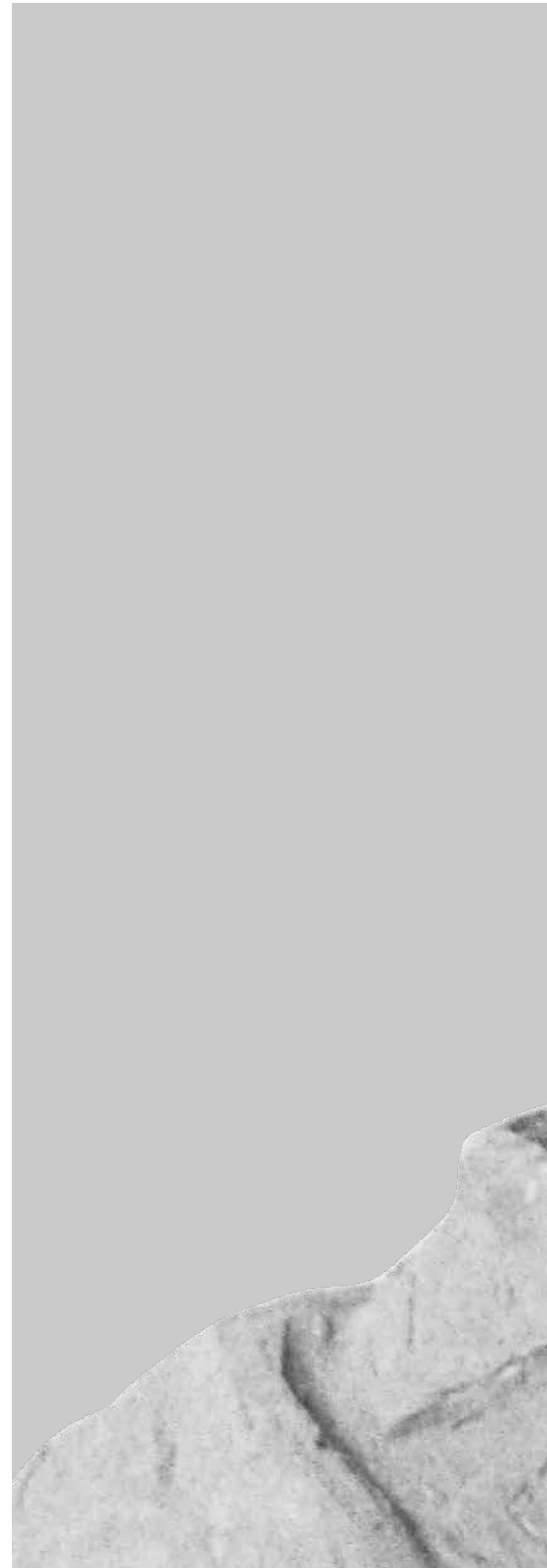
Cəfər Cabbarlının monumental heykəli görkəmli heykəltəraş Cəlal Qaryağdının sonuncu irihəcmli əsəri olmuşdur. 2001-ci ildə dünyasını dəyişmiş heykəltəraşın zəngin bədii irsi müasir Azərbaycan incəsənəti xəzinəsinin ayrılmaz hissəsi olaraq heykəltəraşlıq sənətinin ən yüksək zirvələrindən biri kimi qalmaqdadır.

Müasir Azərbaycanın heykəltəraşlıq sənətinin korifeylərindən biri olan Cəlal Məhərrəm oğlu Qaryağdı fərdi dəst-xəttə, ifa tərzinə malik romantik ruhlu, ehtiraslı və cəsarətli plastik formalara meyilli heykəltəraş idi. Milli xarakteri qəlbən duyaraq aşkarlayan sənətkar yaratdığı heykəl-abidələrdə təcəssümünü tapan və xalqın tarixində əhəmiyyətli yer tutan görkəmli simaları nəsillərə tanıdırdı. Onun plastik sənətimizin bədii ənənələrini özündə əks etdirən heykəltəraşlıq əsərləri Azərbaycan incəsənəti tarixinə dəyərli töhfə kimi daxil olmuşdur.

Telman İbrahimov, Bakı, 2013

“Kişi portreti”
1946-1947

“Man's Portrait”
1946-1947

JALAL GARYAGHDI

People's Artist of the Republic of Azerbaijan, sculptor Jalal Maharram oghlu Garyaghdi is one of the most prominent and popular person of XX century of Azerbaijani art. Jalal Garyaghdi is one of the founders of modern Azerbaijani sculpture. His monumental and indoor works defined development directions of modern plastic art and influenced substantially the future development of Azerbaijani sculpture.

The monumental sculptures of the author, decorating cities, streets, squares and avenues of Azerbaijan, reflect modern life of the country, its historical past and cultural roots. His monuments personify monumental characters of Azerbaijani culture, state figures and heroes convincingly for the modern and future generations. The characters created by the sculptor were engraved in the memory of every Azerbaijanis as a characters imagined by Jalal Garyaghdi and stipulated being popular and loved.

Alongside monumental sculptures, the essential part of Jalal Garyaghdi's artistic legacy covers the indoor monuments decorating museums, exhibition halls.

The monuments and bas-reliefs, created in various genres of indoor sculpture and gained art lovers' sympathy, prove the sculptor's inborn talent and high level of professionalism. Hot-temper amidst the sculptor's original creative peculiarities and the monumentally sounded laconism in plastic forms, created by Jalal Garyaghdi, and sometimes severe dynamics and delicate plastic tinge transitions are joining within single sculpture form.

The characters created by Jalal Garyaghdi are distinguished for their smooth trimmed plastic forms, proportionality of capacities as well as clarity and simplicity of the composition. The human characters, created by him, are personified as the characters of strong nature, sometimes delicate emotionality and rich moral world.

Jalal Garyaghdi's position in the history of modern Azerbaijani art and his contributions to artistic treasure are highly assessed by the people.

The sculptor was awarded Honoured Art Worker of Azerbaijan SSR (1954), People's Artist of Azerbaijan SSR titles and was determined in the memory of the history and people as a coryphaeus of the modern fine art of Azerbaijan.

Jalal Maharram oghlu Garyaghdi was born in ancient music capital of Azerbaijan Shusha, in 1914 in a merchant family. Little Jalal grew up in the

**General Həzi Aslanovun
eskizi üzərində işlərkən
1973**

**Working on the Sketch of
Hazi Aslanov's Portrait
1973**

environment where the art and creativity was highly assessed and his interest to fine arts since childhood and inborn talent attracted his school teachers attentions.

Young painter, participating children's paintings competitions and exhibitions with his paintings, was awarded various prizes repeatedly and was sent to have professional artistic education to Baku in 1928 with

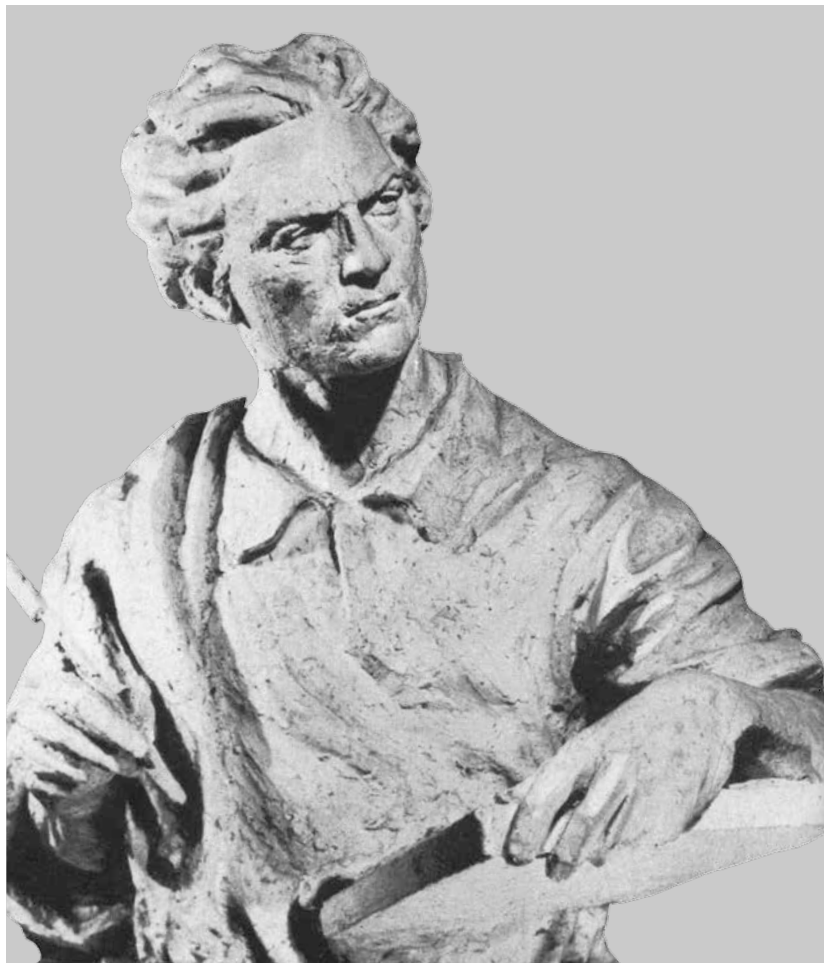
“Bünyad Sərdarovun portreti”
Gips, 1955

“Portrait of Bunyad Sardarov”
Gypsum, 1955

“Kolxozçu”
Beton, 1938

“Farmer”
Concrete, 1938

“Bəhrüz Kəngərlinin portreti”
Tonlaşdırılmış gips, 1947

“Portrait of Bahruz Kengerli”
Toned gypsum, 1947

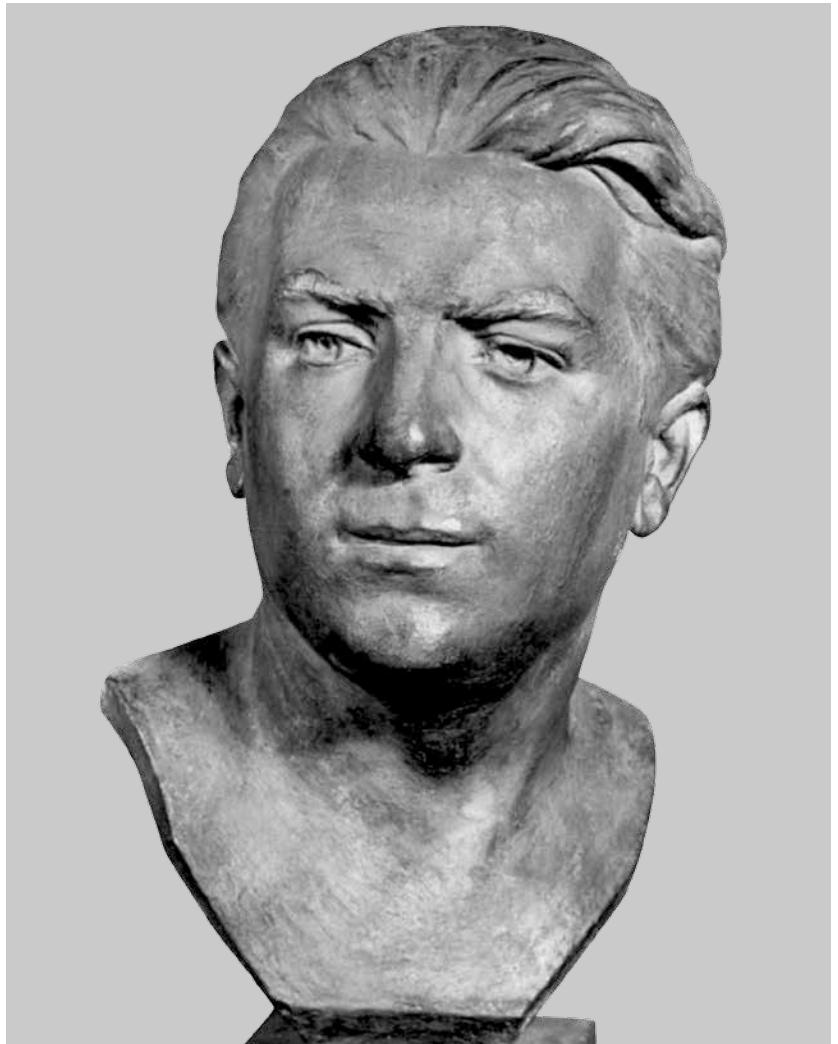
the support of local komsomol organization. Jalal Garyaghdi entered the painting specialty at the Azerbaijan State College of Arts, always displayed an interest to sculpture alongside painting. Spending his time in the sculpture studio, the young sculptor achieved to reflect human figure and its anatomy, motion peculiarities very skilfully and with realism in the monument compositions created by him. For this reason Jalal was proposed to teach the painting at the college of art.

Alongside pedagogical activity, the artist used to create paintings, reflecting actual developments of the international social-political, life for some journals. These paintings demonstrate his skill to turn the most specific portrait features, motions and gestures into important tools in creating general character.

But the wish to become professional sculptor obliged young Jalal to

“Rəşid Behbudovun portreti”
Gips, 1949

“Portrait of Rashid Behbudov”
Gypsum, 1949

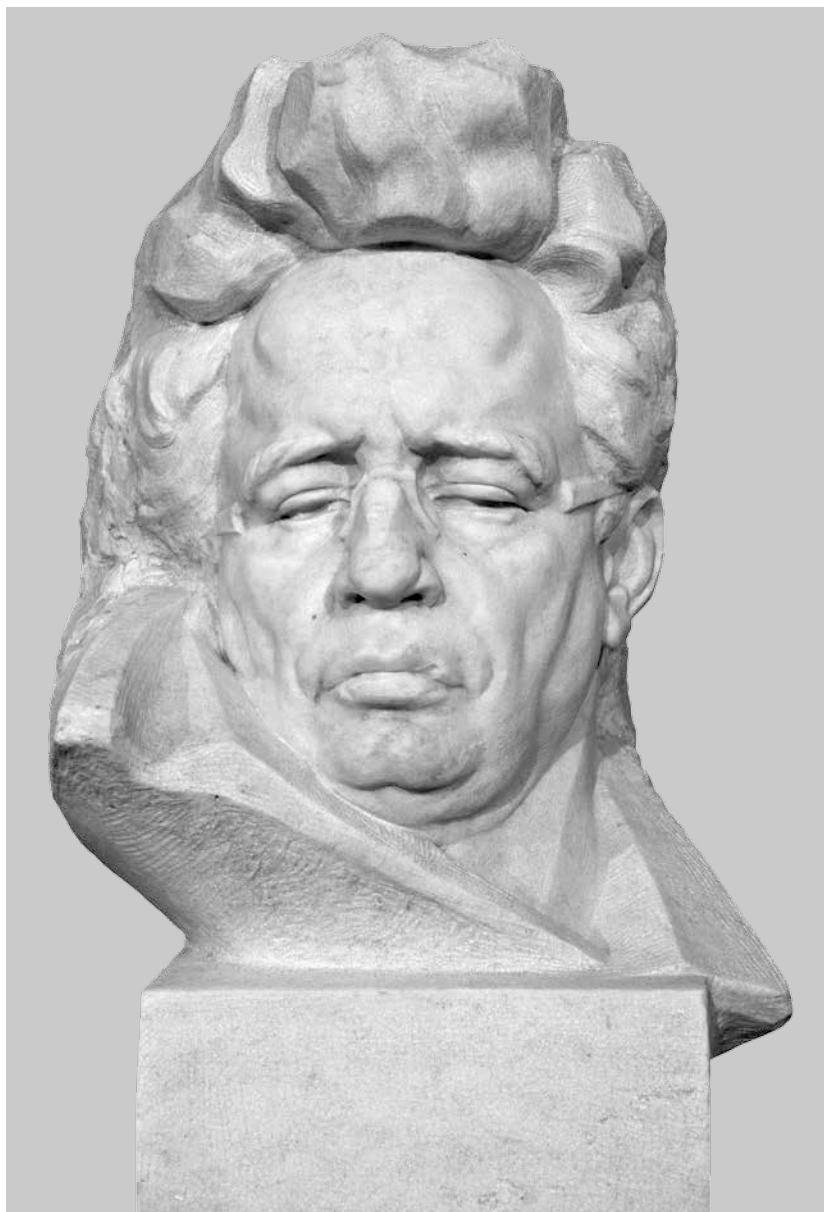
continue his education in a new direction and he left for Tbilisi State Academy of Arts in Georgia. In the Academy, Jalal was admitted in the class of a talented sculptor and pedagogue professor Iakob Nikoladze, in 1934 and started to learn the secrets of the sculpture.

Nikoladze’s education system covered the detailed and attentive study of the nature. As a result of exactly this teaching, young Jalal Garyaghdi mastered high professionally the skill to observe the living nature via painter eyes and to reflect its plastic peculiarities precisely. Despite passing years Jalal Garyaghdi repeatedly admitted teacher’s huge influence on his creativity.

At the end of study years in 1937, Jalal Garyaghdi demonstrated his first

creativity work, the bas-relief in the exhibition dedicated to great Russian poet A.S. Puhkin's jubilee preparations. In the bas-relief, created on the basis of the poet's portraits, lyrical state of mind and delicate plastic transitions demonstrates obviously the sculptor's ongoing formation of own creative style.

Jalal Garyaghdi, graduated from the State Academy of Arts in Georgia, returned Azerbaijan as a professional sculptor and started to take part

“Bəstəkar Qara Qarayevin portreti”
Mərmər, 1958-1959

Portrait of Composer Gara Garayev
Marble, 1958-1958

actively in the artistic life of the country.

In the early stage of his creativity, Jalal Garyaghdi, mostly interested in bas-relief type of sculpture, created prominent Georgian poet Shota Rustaveli's bas-relief portrait. In this bas-relief the sculptor had already performed the specific modeling technique and delicate plastic surfaces skilfully alongside his ability to create delicate plastic forms.

The other direction of the sculptor's creativity for that period consisted

**“Staxanovçu Kəklük Şükür qızının
portreti”**
Gips, 1939

**“Stakhanovite Kaklik Shukur gızı’s
Portrait”**
Gypsum, 1939

of his researches on the capacious indoor sculpture. In the creativity process he stepped up from the reflection of simple visual similarity in portrait and complete figured monuments, and Garyaghdi started to prefer to highlight typicalness, figurativeness and interesting angle on the small form. The “Young Stalin” monument, created in these years, reflects this stage of development of the sculptor’s creativity for this period. The sculptor personify Stalin’s figure as a young character absorbed in thoughts, in the cloth of seminary student in the early years of XX century. The character created by the sculptor, reflects Stalin, who was new in politics then, looking ahead with confidence.

For that time the content scope of Azerbaijani sculpture which was developing, mostly was limited with the characters of historical personalities, state and revolution figures. The factor that the sculpture was connected to urban life resulted its being always under supervision of ideological bodies. The known “monumental propaganda machine” directed the content and form of the sculpture and involved it to create characters of revolution heroes. As a consequence of exactly this public and ideological factor, young sculptor Jalal Garyaghdi created several bust-monuments of Baku revolutionaries. These bust-monuments made of plastic cast, were put in public places such as conference rooms of schools and state bodies also in the “Lenin corners” and served as public propaganda tool.

At that time there were almost no national sculptor personnel in Azerbaijan or this indicator was equal to zero. There was a huge demand for local personnel as sculptors were invited mostly from Russia at that time. In the end of the 30s, according to “monumental propaganda” plan, the painters and sculptors had to create the characters of leading heroes of labour, figures of revolution, and to reflect the life of the society and to turn leading representatives of the society into descriptive symbols. Jalal Garyaghdi also took part actively in this process and carried out a number of orders.

The sculptor’s first independent works were Azerbaijani revolutionaries’ monument-portraits for the “Azerbaijan Revolution Society History Museum”. This early sensitive steps in the sculptor’s career in the art, played a significant role becoming exactly a portrait master in future. In these portraits, created a little in romantic spirit, the young sculptor preferred realistic reflection of the features and achieved emotionality of the plastic arts.

In the early stage of his creativity Jalal Garyaghdi started to try himself in other areas of the sculpture. One of the new areas for him

“Qız portreti”
Gips, 1950

“Girl’s Portrait”
Gypsum, 1950

“Molla Pənah Vəqif”
Beton, 1937

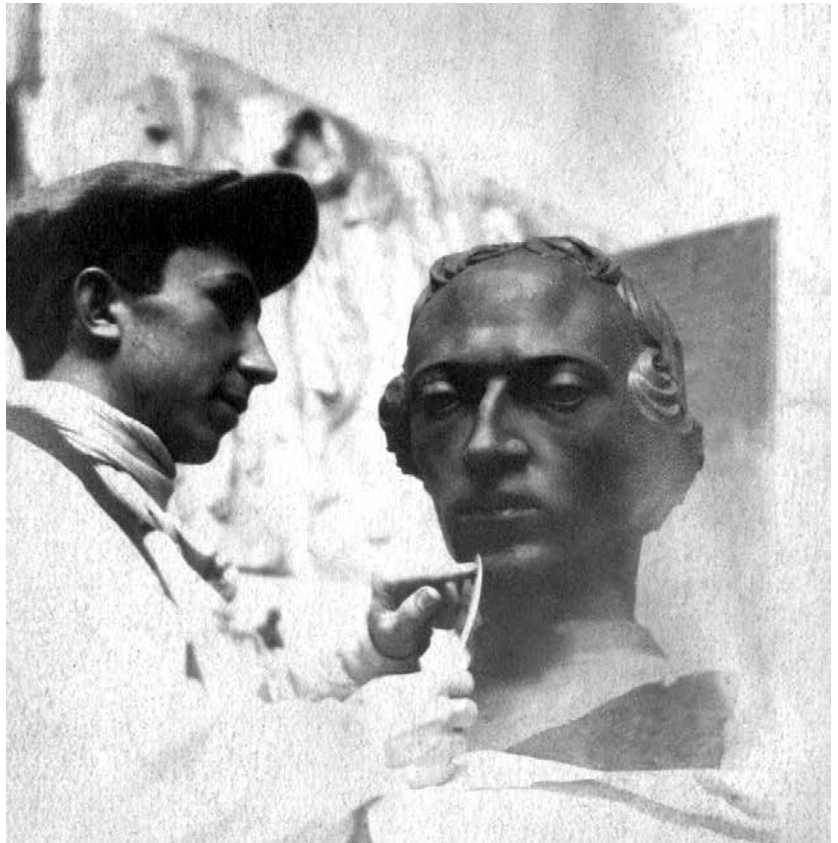
“Molla Panah Vagif”
Concrete, 1937

**Cəlal Qaryağdı Tiflis
Akademiyasında tələbə ikən**

**Jalal Garyaghdi as a Student of
Tiflis Academy**

was relief. In 1938, attending the “Agriculture achievements exhibition” in Moscow, Jalal Garyaghdi participated in designing Azerbaijani pavilion with his big and multi-figured bas-reliefs “Cattle-breeding” and “Gardening”. In these bas-reliefs, he achieved to create symbolic character inside complex composition connecting several plots. The specific style of the sculptor has already begun to show itself in these bas-reliefs. The most specific peculiarities of this style would be delicate transitions of sculpture formations.

Jalal Garyaghdi's interest to different types of the sculpture drew him to work monumental sculpture already in the early stage of his creativity. The first monument, created by the sculptor in 1940, was “The Peasant” monument, the main monument of the Samur-Davachi channel's architecture arrangement. The figure of 4 meters height reflects the new character of Azerbaijani peasant living with public interest and having active civil position. In this monument, created by Jalal Garyaghdi without any monumental sculpture experience, some defects attracted attention of the

“Kamança ustası Habil Əliyev”
Gips, 1961

“Habil aliyev, Master of Kamancha”
Gypsum, 1961

“Şair Mirzə Ələkbər Sabir”
Tunc, 1958

“Poet Mirza Alakbar Sabir”
Bronze, 1958

“Snayperçi qadın Ziba Hüseynova”
Tonlaşdırılmış gips, 1948

“Sharp-Shooter Ziba Huseynova”
Toned gypsum, 1948

official criticism. The movement of the monument was not persuasive alongside the separate parts of it were not reflected in united form on other hand the general silhouette of the monument cannot be considered enough “readable”.

Creativity and technological problems and defects appeared in his first monument; the sculptor could overcome and create complete monumental character in his next monument. This monument was XVIII century’s classic poet Molla Panah Vagif’s character, erected in the loggia of the newly constructed Azerbaijan Literature museum named after Nizami Ganjavi. The monuments of literature coryphaei considered to erect in the arched loggia of Nizami Museum of Azerbaijani Literature, uniting in single

“Bəstəkar Cahangir
Cahangirovun portreti”
Gips, 1954

“Portrait of Composer
Jahangir Jahangirov”
Gypsum, 1954

ensemble, had to reflect Azerbaijani literature pantheon character. Molla Panah Vagif's monument, considered to be one of the 6 monuments, could personify prominent poet, scientific, political, public and state figure in Jalal Garyaghdi's interpretations. The author studied the poet's poems deeply and got acquainted with written sources describing his visual appearance in order to create persuasive monument and portrait character. As a consequence the sculptor could create generalized and "recognized by people" character of the poet.

Before creating monumental sculpture, the author conducted researches on Molla Panah Vagif's portrait character and the first success of these researches was "Vagif" bas-relief created by the sculptor in 1938. The portrait character on this bas-relief had defined the portrait peculiarities of the monument to be erected on the loggia of the Literature Museum.

On the eve of Nizami Ganjavi's jubilee, Jalal Garyaghdi participated at the contest on creating Nizami's monument and the project created by him attracted attention of the jury. As you know, the winner of this contest Fuad Abdurrahmanov's monument project was erected in the park in front of the museum after the Great Patriotic war.

In these years Jalal Garyaghdi participated at various sculpture projects that were decided to erect in Baku. One of these projects was monumental "triumphal arch" and its sculpture solution to be created in "Black City" area of Baku city.

The bas-relief composition submitted by Jalal Garyaghdi to the contest in 1939 reflected worker's movement in Azerbaijan and called "Bunyard Sardarov among workers: The main historical stages of the workers' movement in Baku were reflected on friezing development plots. In this bas-relief the sculptor demonstrated his skill to create multi-figured composition via relief. Although Jalal Garyaghdi's project won the contest, because of unclear reasons the decision to erect this monument was not made.

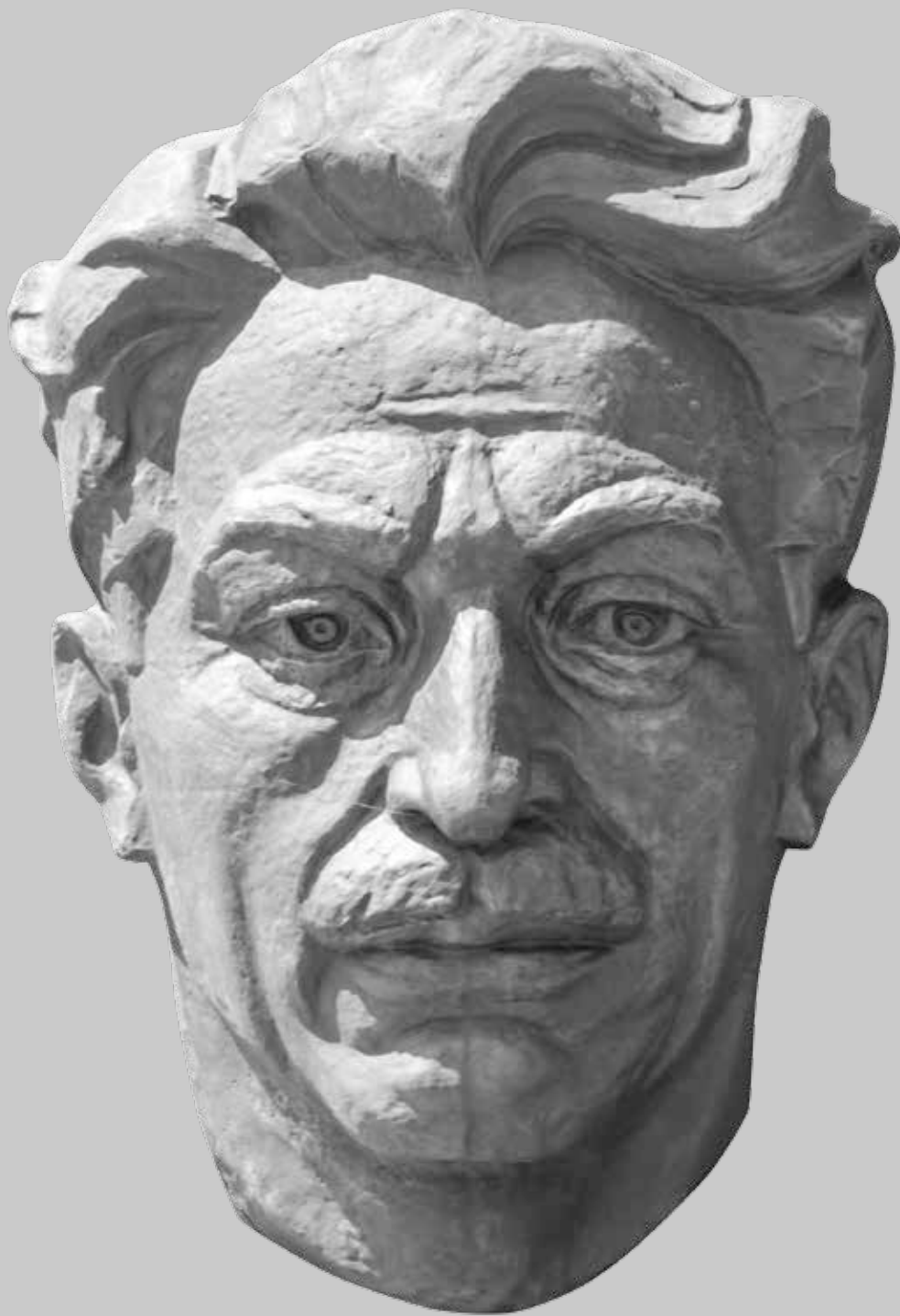
During the Great Patriotic War years Jalal Garyaghdi's creativity mostly covered the works on the War heroes and people working in rear front for the victory. These portraits, mainly worked in "bust" format, describe the persons who showed courage during the war and awarded with "the Hero" honorary title by the state.

One of these portraits is first Azerbaijani woman pilot Zuleikha Seidmammadova's bust monument. Young pilot woman's firm and unbending character in a military uniform was reflected by the sculptor with great realism.

Alongside war heroes Jalal Garyaghdi created monumental-compositions reflecting the rear front heroes and their self-sacrifice. These monuments of

"Səməd Vurğunun portreti"
Qəbirüstü abidə
Tunc, 1957

"Portrait Of Samad Vurgun"
Gravestone monument
Bronze, 1957

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş

“Female Figure”, Sketch
Paper, pencil

high laconism peculiarities sometimes attain portrait-composition character.

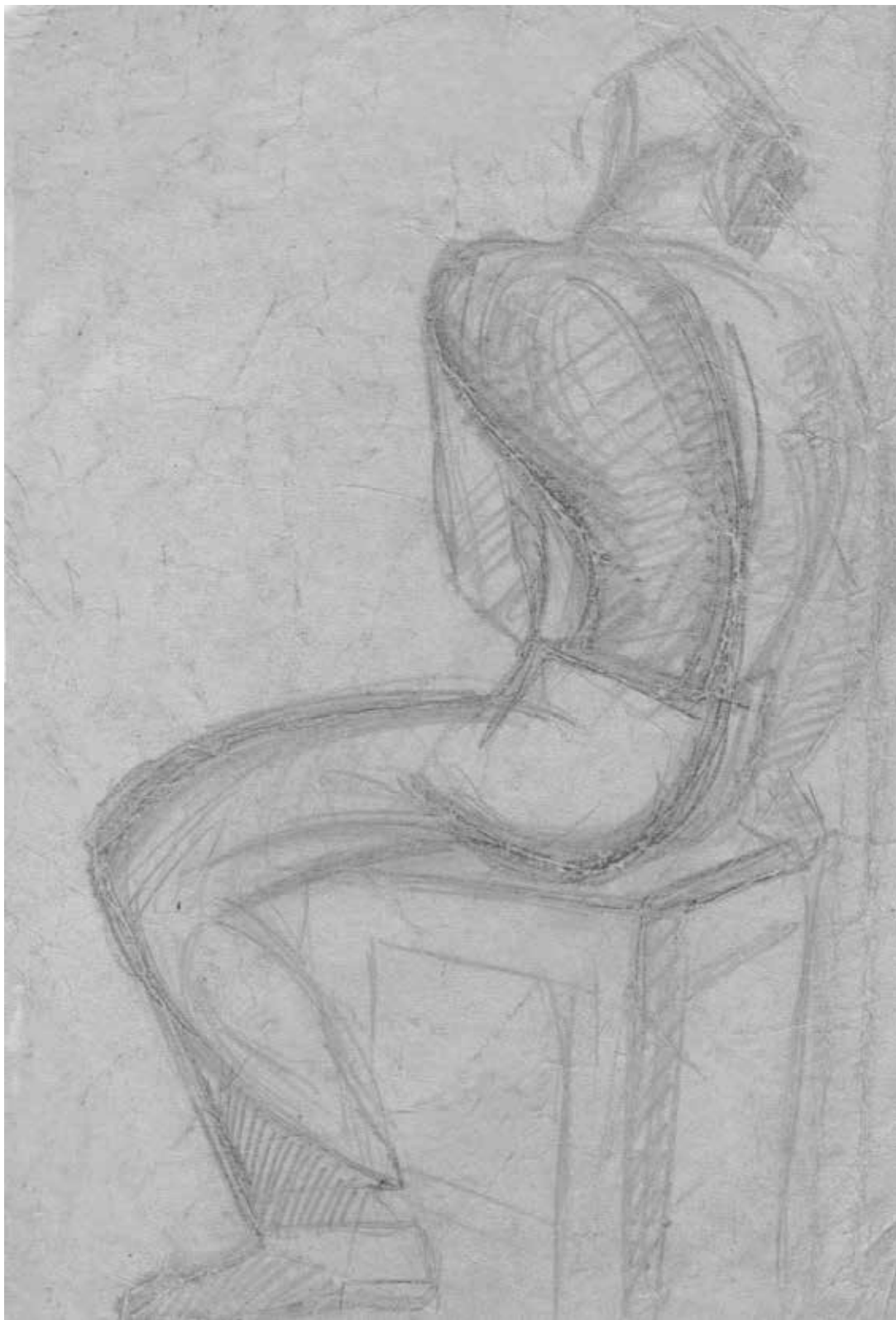
“The Nurse” portrait composition can be good example in this regard.

The portrait, hewn from stone, attracts the onlooker’s attention only via expressive look and eyes. As the doctors’ only eyes are disclosed during the surgery, in this monument the nurse’s face is also behind the medical mask.

The monument is praised as if a requiem dedicated to all unknown selfless nurses in the war years. The most art works, created in war years, expressed more or less the people’s heroic history.

Qrafik rəsm
Kağız, karandaş

Graphic Drawing
Paper, pencil

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş

“Female Figure”, Sketch
Paper, pencil

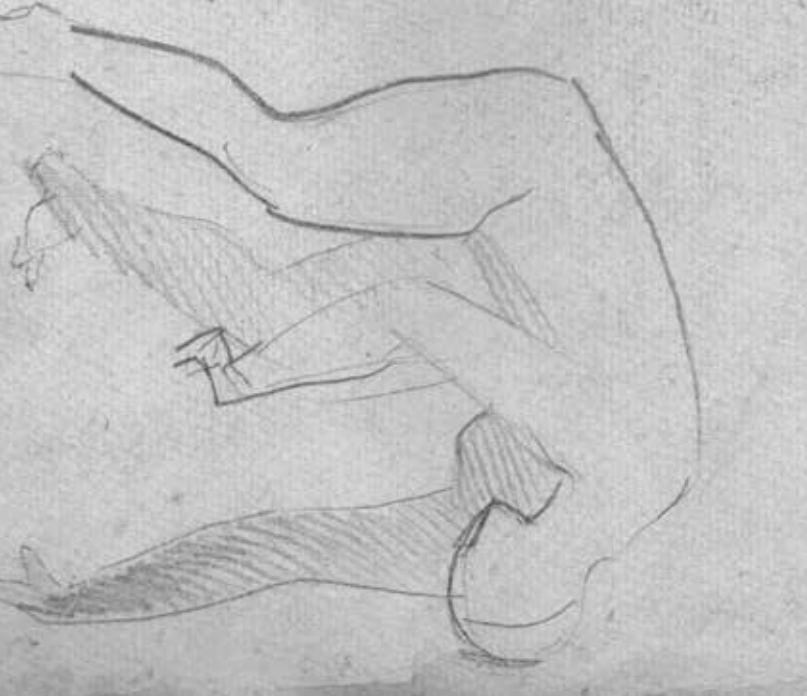
These art works had to heighten patriotic spirit in rear front and increase belief in the victory.

It is not coincidence that the compositions, reflecting Nizami Ganjavi’s literary heroes for the Literary Museum, were created exactly in these years. Jalal Garyaghdi also participated at the artistic designing of the museum and created the bas-relief composition “Farhad, cleaving the Bisutun rock”. In the composition, distinguished for its dynamicity, Farhad’s selflessness,

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş

“Female Figure”, Sketch
Paper, pencil

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş

“Female Figure”, Sketch
Paper, pencil

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş

“Female Figure”, Sketch
Paper, pencil

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş

“Female Figure”, Sketch
Paper, pencil

his belief in purpose and diligence were expressed through plastic means. Farhad's figure which is in complex angle and prompt movement, contradicts with Shirin and her girl-friends' passivity in the background of the composition.

In this bas-relief Jalal Garyaghdi showed himself as a skilful reflector of human anatomy, plastic and sharp movement peculiarities. This big sized bas-relief, created in 1943, installed on the entrance of Literature Museum named after Nizami Ganjavi which was completed after the war.

The portraits of the war heroes were also created after the victory in the Great Patriotic War. Creating characters of compatriots, entered to the history for their heroism, the sculptor first of all highlighted their strong will and obduracy and praised their positive character features in the embodiment of these heroes.

The sculptor's portraits, dedicated to labour heroes, also praise stiffing the spirit and selfless labour. One of these characters is stakhanovist Kaklik Shukur gizi. In this portrait the sculptor described the labour hero as a modern young girl, distinguished for her strong will but delicate woman beauty. In the portrait of 1948, the sculptor achieved to express the inner world and temperament of the dynamic character convincingly via sharp plastic forms and delicate surfaces.

The heroes of the Great Patriotic War series of the sculptor, continued with the portrait of hero of the Soviet Union, brave son of Azerbaijan, military aviator Adil Rustamov.

In the monument, a sharp turned head in comparison with the shoulder and accurate look inform us on his hot-temper character and promptness. The war hero, destroyed 18 enemy planes, was personified as a simple, friendly and hot-tempered person. In the monumental portrait of bust format, we witness the combination of delicate plastic surfaces and dynamic forms in single form, created from the joining of soft and hard modelling techniques.

The “Heroes” series of the sculptor is completed by the monument of tank division General-major Hazi Aslanov, awarded the Hero of the Soviet Union title twice. The monument was worked necessarily in several variations in order to describe the hero's character and facial features accurately. To new researches of Hazi Aslanov's character, the sculptor would return again long after the war, in the 70s when he started to create Hazi Aslanov's monument. However the bust-portrait monument, created a few years after the war in 1948, was initial impressions of the sculptor on Hazi Aslanov. The first version

of portrait was created for the foyer of “Baku Officers’ House” named after Hazi Aslanov and has always been displayed there. The second version of the Hazi Aslanov’s portrait was worked for the hero’s home museum in Lankaran and the portrait is still being displayed in the house. In the statue created for the hero’s home museum, Hazi Aslanov’s character is personified in general uniform and order-medals on his chest.

In this monument Hazi Aslanov’s firmness, sternness and originality of unique personality characteristic to tank commander and humane qualities were put forward by the sculpture. The artistic characters of both portraits, created in 1948, reflect pathetic and heroic romanticism appropriate to that times’ environment. The historical personalities are not the same as ordinary people, they are expressed in pathetic atmosphere and it was expressed vividly on the image of the described heroes.

One of the successful statues of that time is a bust of Azerbaijani classic lyrical poetess Natavan. Working on the statue, the sculptor tried to create Natavan’s character not only as a lyric poetess but also as a generalized symbol of intellectual Azerbaijani noblewoman having reach moral world. Natavan’s sad looking character in the clothes of Azerbaijani women of XIX century with scarf on her head awakens lyrical and delicate feelings on each Azerbaijani viewer. Conducting researches on this character, the sculptor could raise “Azerbaijani woman” character, having inner and visual beauty, to aesthetic and moral source level.

In the end of the 1940s, the sculptor also showed an interest to monument-compositions dedicated to the representatives of the peaceful life, the simple working people. Ongoing building works in the country, revival in the agriculture and industry were bringing to life new labour heroes amidst people. Achievements of simple labour people lead interests of art workers to them and it caused to awaken the desire of propagandizing these diligent people as an example and model to others.

Creation and propagandizing the art works directed to beauty, diligence, humanism in ordinary people, was an important component of Soviet ideology in these years.

One of these works was Jalal Garyaghi’s “Choban” (Shepherd) indoor composition, created in 1948, for the all-Soviet fine arts exhibition. An ordinary shepherd, holding the stick on his shoulder and looking far ahead in proud posture, as if feels gratitude for his

“Musiqi həvəskarı” Karikatura
Kağız, karandaş

“Fan of Music” Caricature
Paper, pencil

Karikatura
Kağız, karandaş

Caricature
Paper, pencil

“Jandarm xoruz döyüşdürərkən”
Karikatura
Kağız, karandaş

“Gendarme arranging cockfight”
Caricature
Paper, pencil

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş, 1960

“Female Figure” Sketch
Paper, pencil, 1960

profession and stand in the life. The monument was worked in bust format and has portrait peculiarities for its facial features, but for the content, it was praised as a complete composition and reflects general character of the peasant. The monument raises the onlooker’s interest as well as respect and esteem to the Shepherd’s pride, sincerity and diligence.

In 1950, Jalal Garyaghdi won the contest of the Ministry of Culture on setting up V. I. Lenin’s monument at the Government House complex and started to work intensively on the monument. As a consequence of 5-year creative labour, the biggest monument of that time was created in Azerbaijan. The 11-meter monument of the leader of the Great October Revolution was opened ceremonially in front of the Government House in 1955. The bronze, full figured monument of V.I Lenin is described on his feet, stretching ahead his hand as if the leader of the revolution greets the people. Alongside The monument of V.I Lenin, having important role in his creativity, the bust format portrait monuments are also not less significant.

One of these works is the monument of Bunyat Sardarov, one of the leaders of the movement in Azerbaijan. Firm willed young man Bunyat Sardarov, thinking of the future economic welfare of the Republic of Azerbaijan, is reflected as a determined revolutionary and personality with

“Qadın fiquru” Eskiz
Kağız, karandaş, 1960

“Female Figure” Sketch
Paper, pencil, 1960

active approach to the life.

In the 50-60s- Jalal Garyaghdi's creativity is characterized by setting up cultural statues and art figures in Azerbaijan. Bust-portraits designed for interiors, tombstone memorials and monumental statues erected in various towns of Azerbaijan are included in a series of monuments of this style created by the sculptor. Rashid Behbudov, depicted in the image of buoyant, sincere and sensitive person, was presented to the viewer as a unique and attractive personality.

The bust statue of prominent singer, People's Artist Rashid Behbudov is one of the machine-tool portraits of this kind. Still young at that time, the talented singer attracted sculptor's attention with his sincerity.

On the occasion of the first anniversary of People's poet of Azerbaijan Samad Vurgun's death (1957), the sculptor prepares the memorial statue at the tomb of the great poet at the Alley of Honour. Large portrait features of Samad Vurgun, expressed in bronze high relief on the marble slab of the grave, show poet's active and hot-tempered attitude towards the life. Refusing to describe additional accessories, the sculptor could transform the laconic, famous poet character, sympathized by everybody, into dominant of the monumental tombstone composition.

Qrafik rəsm
Kağız, karandaş, 1960

Graphic Drawing
Paper, pencil, 1960

“Kişi portreti”
Kağız, karandaş, 1960

“Man’s Portrait”
Paper, pencil, 1960

One of the sculptor’s most successful works for this period is the monument of Azerbaijan classic poet Mirza Alakbar Sabir, which is located at the park of the same name. This monument, created by Jalal Garyaghdi in 1958, is still considered as the most successful monumental image of the poet.

Mirza Alakbar Sabir’s monument depicts the poet in sitting position, holding his immortal “Hop-hop-name” poem book and immersed in deep thoughts. Being not indifferent to people’s bitter fate and considering their troubles as his own sorrow and grief, the image of the poet has been solved as a character of his well-known poems.

In the 1960s, J. Garyaghdi created monument-portraits of prominent art figures of Azerbaijan one after the other. In these monument-portraits the author drew a special attention to the vividly reflected creative characteristics of the described artists’ images, facial features. The sculptor’s method of determining and highlighting the specificity of these people with the rich inner world shows itself in a form of the combination of characters’ inner and outer world.

Among these bust monuments there are portraits of favourite People’s Artist Bulbul, famous kamancha player Habil Aliyev, conductor and composer, the “maestro” Niyazi, prominent composers Jahangir Jahangirov and Gara Garayev. In all these portraits the sculptor reflected the unique

“Avtoportret”
Kağız, karandaş, 1996

“Self-Portrait”
Paper, pencil, 1996

cultural and artistic world, inner characteristic of depicted persons through facial features by plastic means.

In 1960, a year before the death of the nation's favourite singer Bulbul, the portrait created by Jalal Garyaghdi depicts the singer in a classic tailcoat, as if looking at the audience from the scene. "The bow" tie on the singer's neck, glaring Medal of Honour on the collar of the tailcoat indicate that the described is an artist. The sculptor presented Bulbul more as a classic opera singer rather than a singer who performed folk songs. The portrait of the singer, created by the sculptor, still remains one of the most successful images of Bulbul.

Jalal Garyaghdi's interest in creating images of artists induces him to get acquainted with many well-known art masters and figures. Artists' emotionality, their originality as creative personalities constantly focused his attention on them. On the other hand, it cannot be forgotten that in the 60s, in Azerbaijan like in the USSR, "the ideological pressure" of the Communist Party somewhat weakened and as a result, favourable opportunities were created for unrestricted creativity. During this period the works of art, free of "60th" ideology, having true artistic characteristics, glorifying world artistic values, were being created in the culture and art of Soviet.

This new cultural environment allowed the most talented artists show themselves. Highly valued by peoples and government, such kind of artists in a short time have gotten more popular, and become heroes of painters and sculptors. One of these workers of arts at that period, was Jahangir Jahangirov, newly found fame by his works,. The works of the composer in a short time make him peoples' favourite. In this case, of course, interested in works and personality of the composer, Jalal Garyaghdi decided to work on his portrait.

During the development of the portrait, the composer was awarded the honorary title and the state prize, and this event increased sculptor's interest in the composer. The sculptor, working on a number of sketches, was able to create official, cultural worker image in the form of bust. Thus, in 1960, the first monument-portrait of the immortal composer Jahangir Jahangirov was created by Jalal Garyaghdi.

Among monuments of art figures the image of composer and conductor Niyazi differs from the others. The sculptor, refusing from creating official portrait image, describes the conductor as a person with unique facial features, internal characteristics and temperament. Very emotional and passionate nature of the conductor and his sternness forms the basis of the character. Along with the facial features of the portrait, plastic forms and

texture of the surfaces, reflecting the inner temperament, were created by hard and dynamic method of making.

Intentional not smooth plastic forms by design and purposefully keeping modelling texture to reflect its expression increases expressivity of the portrait image.

In the chain of art workers' characters, the portrait of prominent Azerbaijani kamancha player Habil Aliyev is notable for its machine-tool (easel/ *dəzgah*) characteristics. The sculptor, refusing simple shoulder-band portrait genre, prefers to create a portrait of kamancha playing artist. It could be considered as the machine-tool composition, if not clear portrait features in the monument.

“Ovda. Avtoportret”
Kağız, karandaş, 1960

“Hunting. Self-Portrait”
Paper, pencil, 1960

Habil Aliyev, while running his magic fingers over the strings of kamancha, seems to be depicted plunging into the world of music. Performer's face, immersed into sad and deep thoughts, indicates that the song being performed is the folk song mugam. In the portrait of the artist, playing kamancha with unusual emotionality, the musical instrument is perceived as a natural extension of the performer and this image coincides with the image of kamancha master established in peoples' memory.

Unlike the portrait of the conductor Niyazi, the sculptor, creating soft and smooth plastic forms in this work, as if tried to reflect dismal, heavy "fluidity" of mugam music through plastic texture. This monument, created in 1961, still remains as one of the most successful monuments of people's favourite artist.

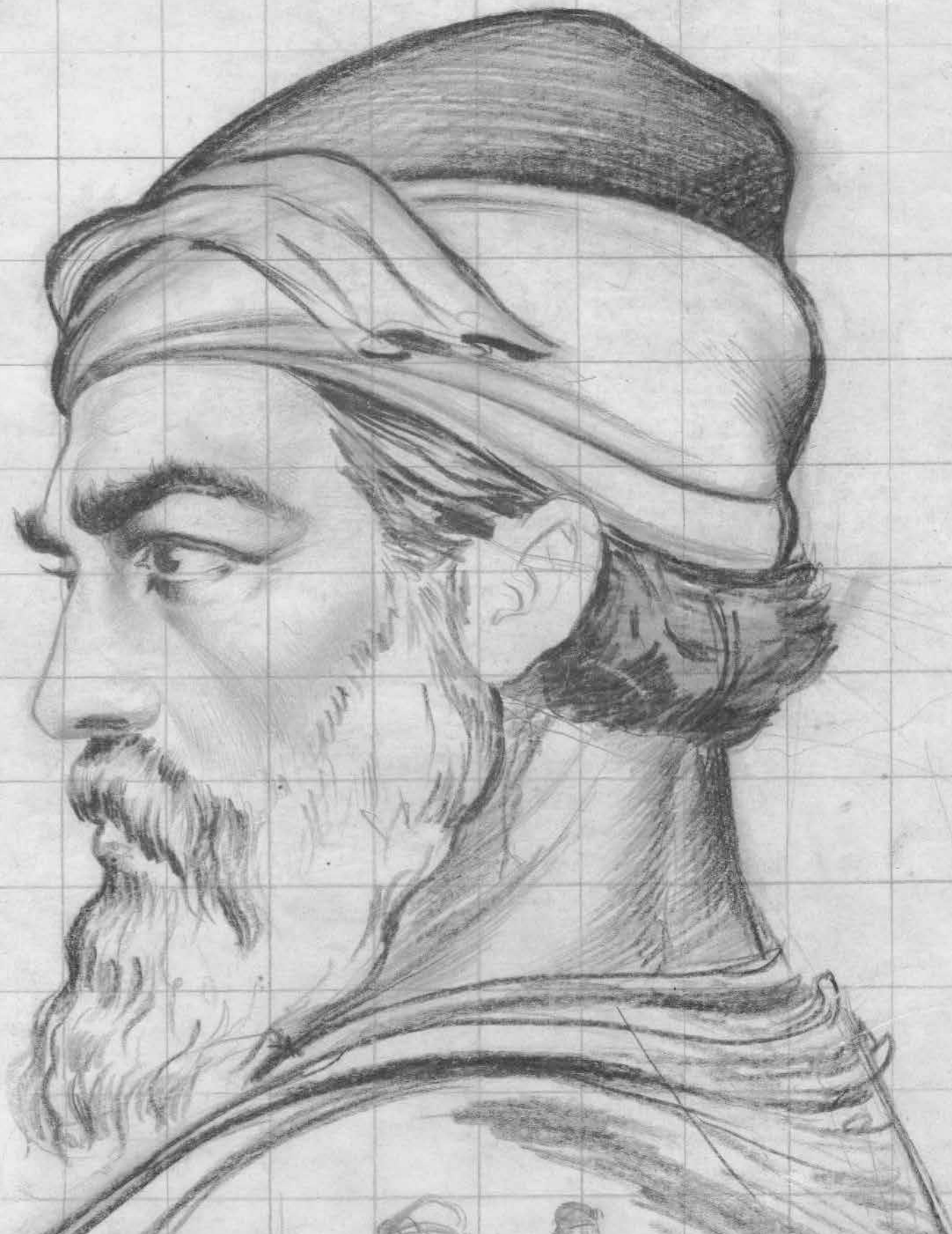
The portraits of art workers created by the sculptor continue with immortal composer Fikret Amirov's bust-monument. Fikret Amirov as a rich personality and talented artist, given a wide significance to Azerbaijan folk music and mugam in his works, enriched classic symphonic music with national shades, attracts wide audience and, of course, Jalal Garyaghdi's the attention. The composer's "Azerbaijani capriccio" created in 1961, makes him people's favourite and involves the sculptor to work on the image of composer.

In the most productive period of his life and creativity, Fikret Amirov's character was described as already an experienced artist, who possesses unique artistic world as matured creative personality and as a person with an emotional inner nature. The sculptor, immortalizing composer's creative moment, turns typical characteristic of Fikret Amirov, deep thoughts and agonizing look, the main aim of the image. Portrait features performed in the simple and laconic plastic forms coincide with composer's simplicity, modesty and uniqueness in real life.

As a result, reflecting composer's portrait features with great skill and realism, the sculptor, presented Fikret Amirov's image, recognizable without hesitation at first glance, through Jalal Garyaghdi's view and perception prism, and gave the audience an opportunity to see the composer through the eyes of the sculptor. Keeping his love to music in genetic memory, Jalal Garyaghdi's friendship with musicians and composers was the reason for creating another portrait. Prominent composer Gara Garayev, known not only in Azerbaijan, but also far beyond the borders of the country, made a step in the raising period of his creativity in the 60s. As every Azerbaijani, Jalal Garyaghdi was proud of monumental symphonies created by the composer. Understanding and feeling creative person very well, the sculptor was trying to revive in the face of Gara Garayev the image of the person

"Kişi portreti"
Kağız, karandaş, 1943

"Man's Portrait"
Paper, pencil, 1943

with innate talent who lives deep creative process. The complexity of the creativity, on the other hand composer's having different personalities in life and his works, constantly created difficulties in finding the image of the composer. Perhaps for this reason, the sculptor, repeatedly coming back to the creation of the image of the composer, creates different from each other portraits.

The sculptor created the first version of the portrait of Gara Garayev in 1962. The composer, in this more machine-tool characteristic portrait, is depicted as if falling under the influence of music heard from inside, experiencing intense emotional state. Facial features characterised by sadness and sorrow, as if reflect the sadness and sorrow of the music from the inside. A bit sketchy style this portrait at first glance seems incomplete because of being created in a high temp, impressionistic manner. At this period, interested in creative method of world-famous impressionist August Rodin and generally French impressionists, eventually, the sculptor achieved success in creating one of the first impressionist monuments of Azerbaijani sculpture. Reflecting optic realism, Gara Garayev's portrait was just a pretext in order to express the general impression for the sculptor, who as if sacrificed face features, to general impression derived from the character.

The main theme and the art form of the monument goes beyond the specific and real frames of the person's image and in fact, results in reflecting the character absorbed in "creative agonies" in Gara Garayev's embodiment.

In 1965 the second and the final version of Gara Garayev's portrait is already cut in marble. Unlike the previous version, dynamism and expression of plastics here doesn't strike the eye that much. More smooth and "soft" developed texture of surfaces and forms considerably enhances monumental features of the portrait.

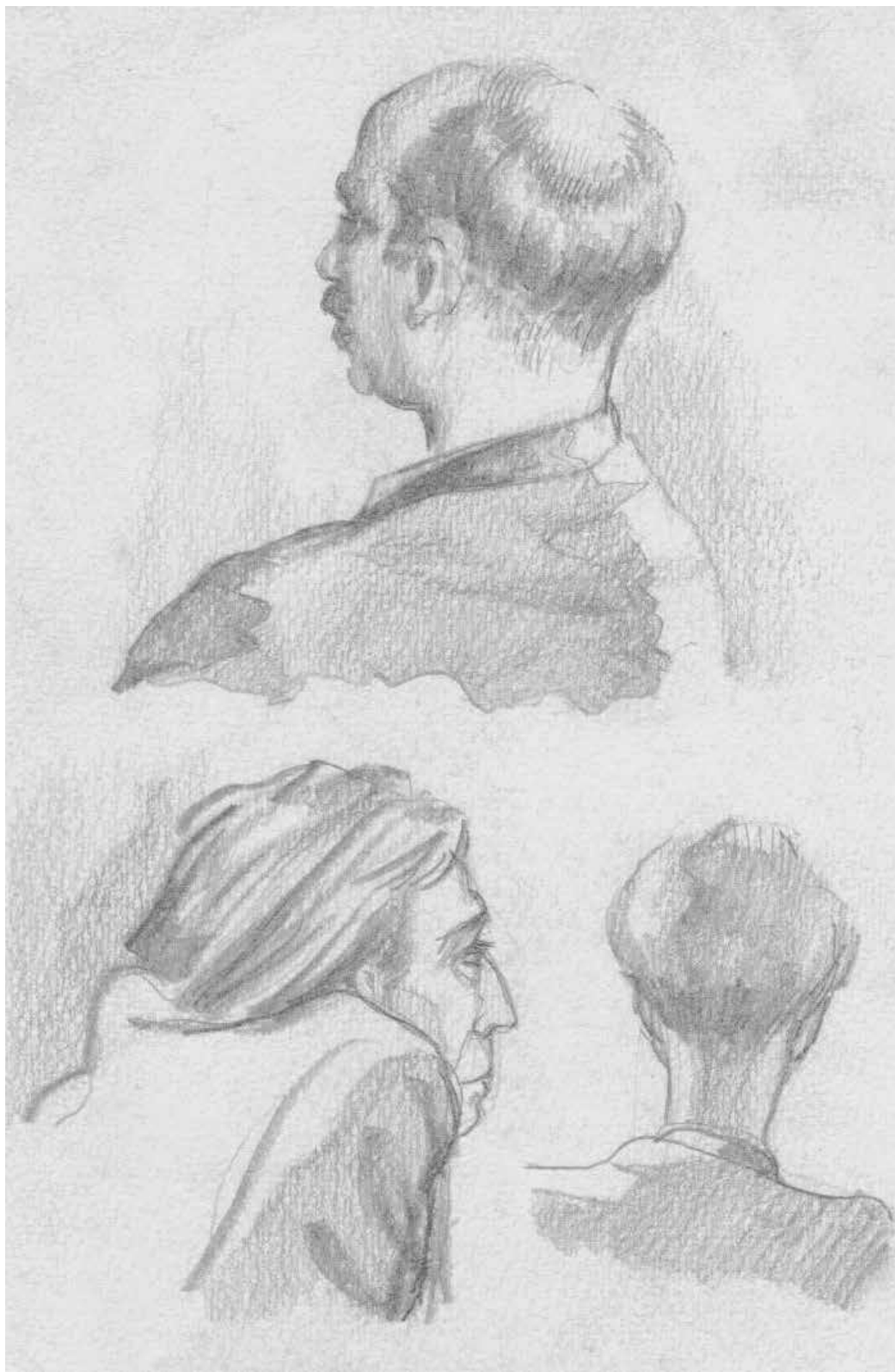
Among the compositional portraits of this period, created by Jalal Garyaghi, the portrait of Azerbaijani People's poet Mirza Alakbar Sabir also draws attention. After creation of monumental statue in 1958, the sculptor returning back to this image again, in this case he creates a portrait-composition of the poet's engagement in literary creativity. The poet, experiencing moment of literary inspiration, has been depicted as if absorbed in his inner world, as a philosopher engaged in a dialogue with himself.

In the 1960s, Jalal Garyaghi also worked on large monumental sculptures.

Among the sculptor's monumental creativity works for this decade, there was a project model submitted already in 1960 to the contest on setting up prominent playwright of Azerbaijan Jafar Jabbarly's monument.

**Rəssamların qurultayında
çəkilmiş rəsm. Moskva**
Kağız, karandaş, 1960

Congress of Artists, Moscow
Paper, pencil, 1960

Although the sculptor's project presented to the competition was the winner, the creation of the monument didn't happen at that time. After decades, the monument of Jafar Jabbarly based on the project of the sculptor, was realized by another prominent sculptor – Mirali Mirgasimov.

Another monument created by the sculptor during these years – the statue of People's Writer Samad Vurgun was erected in front of his home museum. The monument, which was more successful, was opened ceremonially in 1966, ten years after the poet's death. Twice as large as poet's natural dimension and cut in granite statue is depicted in sitting on a pedestal position.

The statue of Azerbaijan state and cultural figure Nariman Narimanov is one of the unique monuments in modern Azerbaijani monumental sculpture. In the sculpture erected in 1972 on one of the highest points of Baku, the state figure was reflected as a state founder of Azerbaijan. The figure of N.

Bədii Fond
1950

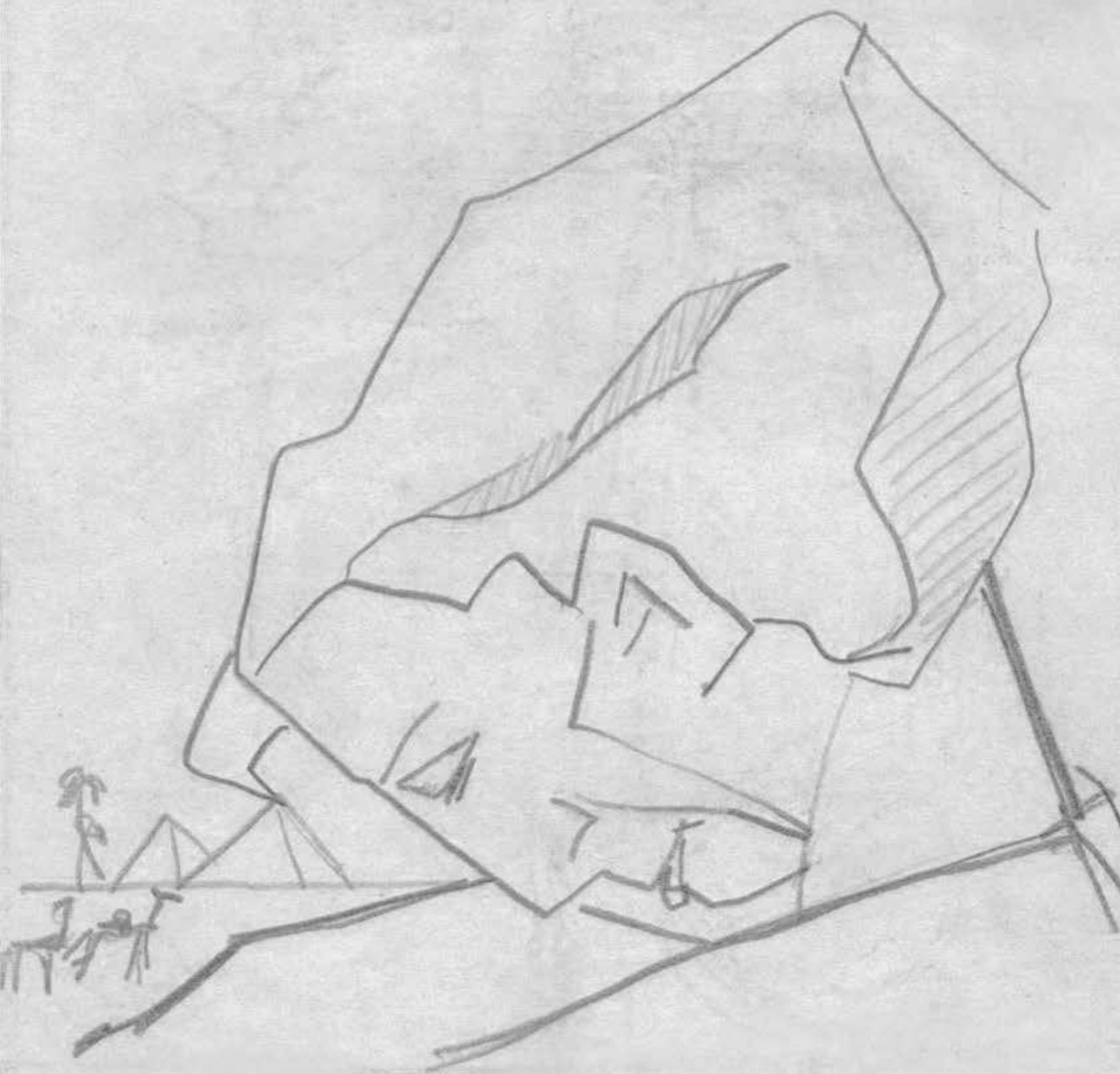
At the Art Foundation
1950

"Avtoportret"
Kağız, karandaş, 1970

Self-Portrait
Paper, pencil, 1970

Journal

Narimanov, overlooking the panorama of the city from the high point of Baku, is perceived as a dominant monument of urban environment in the form of amphitheatre.

During this period the sculptor raised tombstones to the prominent cultural figures of Azerbaijan at the Alley of Honour. The author created portraits of people's well-known images in these monuments in compliance with the specifications of memorial sculpture. The tombstone statue of prominent composer and educator Soltan Hajibeyli, 1975, can be shown as an example of one of the tombstone monuments in this series.

Jalal Garyaghdi's latest work in the field of memorial sculpture, erected in 1979 in Barda, is the statue monument "Mother", the centre of memorial ensemble, dedicated to the memory of those who died in the Great Patriotic War. The figure "Mother", created by the sculptor, which is away from idealization with its concreteness, embodies the image of mothers, whose sons were killed in the war for the sake of Motherland.

The last monumental work of Jalal Garyaghdi was the statue of prominent Azerbaijani playwright Jafar Jabbarly, erected in 1999 in Khizi. The sculptor reflects in real way the artistic pose and movement of Jafar Jabbarly, distinguished by his sincerity, who is standing and as if reading a piece of his play in front of the audience. Immortal image of playwright, known for his passion to theatre, is embodied once again in this statue with its unique theatricality and romanticism.

Jafar Jabbarly's monumental statue was prominent sculptor Jalal Garyaghdi's last large-scaled work. Jalal Garyaghdi passed away in 2001 but his rich artistic legacy has become an integral part of the modern Azerbaijani art treasures and keeps one of the highest peaks of the sculpture art.

One of the coryphaei of modern Azerbaijani sculpture Jalal Maharram oglu Garyaghdi was a sculptor with individual autograph and style, romantic spirit and inclined to passionate and courageous plastic forms. The sculptor, revealing the national character by feeling it, caused generations to know the prominent images, found embodiment in created monumental sculptures and hold an important place in the nation's history. His sculptural works, reflecting artistic traditions of plastic art, were included in Azerbaijani art history as a valuable.

Telman Ibrahimov, Baku, 2013

Səməd Vurğuna həsr olunmuş
yoldaşlıq şərti
Kağız, karandaş 1938

Well meant caricature to
Samad Vurgun
Paper, pencil, 1938

S. VURQUNUN QƏHRƏMANLARI.

(Joldaşlıq şarx)

1927

1934

Cəlal Qaryağdı (1914 - 2001) Qısa tərcümeyi-hal

Bakı Rəssamlıq Texnikumunda ilk təhsil illəri. Aşağı cərgədə sağdan birinci Cəlal Qaryağdı
1928

First years at Baku Art College. From right the first one on the first row is Jalal Garyaghdi
1928

1914-cü il 15 iyul - Cəlal Qaryağdı Şuşada anadan olmuşdur

1928-1932-ci illərdə - Bakı Rəssamlıq texnikumunda oxumuşdur

1934-1937-ci illərdə - Tiflis Rəssamlıq Akademiyasında təhsil almışdır

1948-ci ildə - Yaradığı “Çoban” kompozisiyası ilə Ümumittifaq təsviri sənət sərgisində iştirak etmişdir

1950-ci ildə - Cəlal Qaryağdı Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin Leninin heykəli üçün elan etdiyi müsabiqənin qalibi olmuş və məhz onun yaratdığı 11 metr hündürlükdə olan heykəl Hökumət Evinin qarşısında ucaldılmışdır

1951-ci ildə - “Həzi Aslanovun portreti” əsəri ilə Ümumittifaq sərgidə iştirak etmişdir

1954-cü ildə - Azərbaycan Əməkdar İncəsənət xadimi adına layiq görülmüşdür

1957-ci ildə - Ümumittifaq Rəssamlarının birinci qurultayında C. Qaryağdı Azərbaycan Rəssamlarının nümayəndəsi olmuşdur. İki dəfə Bakı şəhər Sovetinə deputat seçilmişdir

1960-cı ildə - Azərbaycanın Xalq rəssamı adına layiq görülmüşdür

2001-ci ildə - Bakıda vəfat etmişdir

Emalatxanada (Kırxa).
Vaqifin heykəlini işləyərkən
1937

In the Studio
1937

İlk pedaqoji fəaliyyət illərində
1934

First years of pedagogical activity
1934

Cəlal Qaryağdı həmkarları ilə
1960

Jalal Garyaghdi with his colleagues
1960

Cəlal Qaryağdının həyat yoldaşı
Firəngiz xanım Hüseynova
1960

Jalal Garyaghdi with his wife Firangiz
khanim Huseynova
1960

Cəlal Qaryağdının həyat yoldaşı Firəngiz xanım Hüseynova
1950

Jalal Garyaghdi with his wife Firangiz khanim Huseynova
1950

Füzuliyə həsr edilmiş
musabiqəyə hazırlanmış
eskiz önündə

In front of the sketch of
the sculpture of Fizuli for
the competition

JALAL GARYAGHDI (1914 - 2001) Short Biography

1914 Was Born in Shusha

1928-1932 Studied at Baku Art College

1934-1937 Studied at Tbilisi Art Academy

1948 Participated at USSR Multi- Union Art Competition with “Shepherd” Art work

1950 Was a Winner at the “Monument of Lenin” competition by the Ministry of Culture of Azerbaijan Soviet Socialistic Republic. And his 11 meters high Monument of Lenin was erected in front of the House of Government in Baku

1951 Participated at USSR Multi- Union Art Competition with the sculpture “Portrait of Azi Aslanov”

1954 Was Awarded a Title of Honored Figure of Azerbaijan

1957 Represented Azerbaijan Republic at the 1 st Congress of the USSR Artists’. Was Twice elected a Deputate to the Baku City Soviet

1960 Was Awarded Title of People’s Artist of Azerbaijan

2001 Died in Baku

Rəssamların qurultayında. Sütunlu salon. Moskva
1960

Artists' Congress. Hall with Columns. Moscow
1960

Cəlal Qaryağdı oğlu Cəlil ilə
2000

Jalal Garyaghdi with his son Jalil
2000

Cəlal Qaryağdı qızı N. Qaryağdı ilə
2000

Jalal Garyaghdi with his daughter Nana
2000